

ნაწილი 3: დოკუმენტები და სასწავლო მასალები

მომდევნო გვერდებზე მოცემულია მნიშვნელოვანი მასალები ბავშვის უფლებების თემასთან დაკავშირებით და ამ მასალების გამოყენების ინსტრუქცია. ესენია: ბავშვის უფლებათა კონვენციის მოსწავლის ვერსია (1), ბავშვთა უფლებების სავარაუდო ოთხ ჯგუფად დაყოფის ვარიანტი (2), 1989 წლის 20 ნოემბრის გაეროს კონვენცია ბავშვთა უფლებების შესახებ (3), ასევე ბარათები ბავშვის უფლებების შესახებ, რომლებიც შესაძლოა გადაკოპირდეს და გამოყენებული იქნეს გაკვეთილზე (4). გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენციის მოსწავლის ვერსიაში გამოყენებული ტერმინების განმარტებები ემთხვევა ბავშვის უფლებების ბარათებზე დატანილ მცირე ტექსტებს. ინტერნეტში ასევე შეგიძლიათ მოიძიოთ უამრავი დამატებითი მასალა აღნიშნული საკითხის შესახებ.

1. ბავშვის უფლებათა კონვენციის მოსწავლის ვერსია

რა საჭიროა ბავშვის უფლებათა კონვენციის მოსწავლის ვერსია?

ბავშვის უფლებათა კონვენციის ვერსია, რომელიც შეიმუშავა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეამ და რომლის რატიფიცირებაც მოახდინა მსოფლიოს მრავალმა ქვეყანამ, წარმოადგენს სამართლებრივ დოკუმენტს, რომელიც მომზადებულია მეტად ტექნიკური და რთული ენით, და თუკი გვსურს მოზარდებს ჰქონდეთ ინფორმაცია მათი უფლებების შესახებ, მაშინ აუცილებელია ისეთი დოკუმენტის მიწოდება, როგორცაა ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მოხდეს მათთვის გასაგებ ენაზე. ამასთანავე, კონვენციის 42-ე მუხლის თანახმად, მთავრობა ვალდებულია სხვადასხვა ფორმით მიაწოდოს ახალგაზრდებს ინფორმაცია მათი უფლებების შესახებ. ექვგარეშეა, რომ გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენციის ეს ვარიანტი განსხვავდება ორიგინალური ტექსტისგან და საშუალებას აძლევს ახალგაზრდებს აქტიურად ისარგებლონ საკუთარი უფლებებით. ამ სახით, შესაძლებელი ხდება უფრო მეტმა ადამიანმა გაიაზროს საკუთარი უფლებები.

და ზოლოს, რა არის ჩვენი პასუხისმგებლობა?

უფლებები და მოვალეობები ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად არ განიხილება. გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია აღწერს უფლებებს, რომლებიც გარანტირებულად უნდა იქნეს უზრუნველყოფილი ბავშვებისათვის და მოზარდებისათვის სახელმწიფოს მიერ. ყველა ფუნქციური ურთიერთობის დროს, როგორცაა მეგობრებთან, ოჯახის წევრებთან, სკოლასთან, სპორტულ კლუბებსა ან ქვეყნებს შორის ურთიერთობა, უნდა გვახსოვდეს, რომ ჩვენ გვაქვს პასუხისმგებლობა სხვა ადამიანების მიმართ და რომ მათ ეკისრებათ პასუხისმგებლობა ჩვენს მიმართ. ამ ორი ძირითადი პასუხისმგებლობიდან უმთავრესია სხვების მიმართ პატივისცემა და შემწყნარებლობა/ტოლერანტობა. გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია აღწერს სახელმწიფოების ძირითად პასუხისმგებლობებს 18 წლამდე ასაკის ადამიანების მიმართ.

ბავშვის უფლებათა კონვენციის მოსწავლის ვერსია

მუხლი	მოკლე დასახელება	მოკლე აღწერა
1	ბავშვის განმარტება	ბავშვად ითვლება ადამიანი 18 წლამდე.
2	დისკრიმინაციის დაუშვებლობა	წინამდებარე კონვენციაში შესული უფლებები ვრცელდება ყველა ბავშვზე განურჩევლად რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის, შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური ან სოციალური წარმომავლობისა.

3	ბავშვების ჭეშმარიტი ინტერესები	ყველა გადაწყვეტილებისა და მოქმედების დროს, უწინარეს ყოვლისა, დაცული უნდა იყოს ბავშვთა ჭეშმარიტი ინტერესები.
4	უფლებების განხორციელება	ყველა სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს ბავშვთა უფლებების განხორციელება.
5	მშობლების პატივისცემა	სახელმწიფო ვალდებულია, პატივი სცეს ყველა იმ ადამიანის უფლებას, რომელიც ბავშვის აღზრდაში მონაწილეობს, რათა მათ იხელმძღვანელონ, თუ როგორ ისარგებლონ ბავშვებმა უფლებებით. (სახელმწიფო ვალდებულია დაიცვას მშობლის, ოჯახის წევრის ან/და კანონიერი წარმომადგენლის უფლებები და მოვალეობები.)
6	სიცოცხლისა და განვითარების უფლება	ყველა ბავშვს აქვს სიცოცხლის უფლება. აგრეთვე, სახელმწიფო ვალდებულია, იზრუნოს სიცოცხლის შენარჩუნებასა და განვითარებაზე, მის ხელთ არსებული ყველა შესაძლებლობის გამოყენებით.
7	სახელი, გვარი და ეროვნება	ყველა ბავშვს დაბადებისთანავე უფლება აქვს, ქონდეს სახელი, გვარი და მოქალაქეობა. ასევე, უფლება, იცნობდეს საკუთარ მშობლებს და იზრდებოდეს მათ გარემოცვაში, მათი მზრუნველობის ქვეშ.
8	პიროვნულობის შენარჩუნება	ყველა ბავშვს უფლება აქვს, დაცული იყოს და, საჭიროების შემთხვევაში, აღდგენილი მათი პიროვნულობის გამოხატველი ძირითადი ნიშნები: სახელი და გვარი, მოქალაქეობა და ოჯახური კავშირები.
9	მშობლებისაგან დაშორება	ყველა ბავშვს უფლება აქვს, იცხოვროს მშობლებთან ერთად და არ იყოს მათგან დაშორებული გარდა იმ შემთხვევისა, თუ ასეთი დაშორება აუცილებელია მათი ინტერესებიდან გამომდინარე. ბავშვებს საკუთარი მოსაზრების გამოთქმის უფლება აქვთ ნებისმიერი სასამართლო მოსმენისა და საქმის განხილვის პროცესზე, რომელიც მშობლებისაგან დაშორების საქმეს ეხება. თუ მშობლებისაგან დაშორების გადაწყვეტილებას იღებს სახელმწიფო, მანვე უნდა მიაწოდოს ინფორმაცია მშობლების ადგილსამყოფელის შესახებ.
10	ოჯახური კავშირების აღდგენა	საჭიროების შემთხვევაში, ყველა ბავშვს უფლება აქვს, დატოვოს ან დაბრუნდეს საკუთარ ქვეყანაში, რათა იცხოვროს საკუთარ ოჯახის წევრებთან ერთად.

11	ბავშვების გატაცება და დაკავება	სახელმწიფომ არ უნდა დაუშვას ბავშვების გატაცება და ქვეყნიდან მათი არალეგალური გაყვანა, მშობლების ან სხვა პირების მიერ.
12	საკუთარი აზრის გამოთქმის უფლება	ყველა ბავშვს უფლება აქვს გამოთქვას საკუთარი შეხედულებები იმ საკითხების შესახებ, რომლებიც მას ეხება, განსაკუთრებით ნებისმიერ სასამართლო პროცესზე ან ადმინისტრაციული წესით ნებისმიერი საქმის განხილვისას, რომელიც მას ეხება. ზრდასთან ერთად, ბავშვის შეხედულებები სულ უფრო და უფრო უნდა იყოს გათვალისწინებული.
13	გამოხატვის თავისუფლება	ყველა ბავშვს უფლება აქვს, თავისუფლად გამოთქვას თავისი აზრი და, ასევე, მიიღოს და გასცეს ინფორმაცია ნებისმიერი საშუალებით, მათ შორის, ზეპირი ან ბეჭდური ფორმით ან ხელოვნების ნიმუშის სახით. მისი პასუხისმგებლობაა, საკუთარი აზრი გამოთქვას ისე, რომ პატივი სცეს სხვა ადამიანების უფლებებსა და რეპუტაციას.
14	სინდისის და რელიგიური რწმენის თავისუფლება	ყველა ბავშვი სარგებლობს აზრის, სინდისისა და რელიგიური რწმენის თავისუფლებით. სახელმწიფომ პატივი უნდა სცეს მშობლებისა და მეურვეების უფლებებს, ბავშვის მიერ ამ უფლებებით სარგებლობის შემთხვევაში.
15	გაერთიანებების ჩამოყალიბების თავისუფლება	ყველა ბავშვის უფლებაა, გაერთიანდეს სხვებთან და შექმნას საკუთარი გაერთიანებები. მათი პასუხისმგებლობაა, ისარგებლოს ამ უფლებით ისე, რომ პატივი სცეს სხვა ადამიანების უფლებებს და დაიცვას მათი ჯანმრთელობა და უსაფრთხოება.
16	პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება	ყველა ბავშვს აქვს პირადი და ოჯახური ცხოვრების, საცხოვრებელი ბინის ხელშეუხებლობის ან პირადი კორესპონდენციის საიდუმლოების უფლება. მათ ასევე აქვთ უფლება, შელახვისაგან იყოს დაცული მათი ღირსება და რეპუტაცია.
17	შესაბამის ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა	სახელმწიფო ვალდებულია, უზრუნველყოს სხვადასხვა ეროვნული და საერთაშორისო წყაროთი გავრცელებული ინფორმაციისა და მასალის ხელმისაწვდომობა, განსაკუთრებით, ბავშვების ჯანმრთელობისათვის სასარგებლო ინფორმაციისა. სახელმწიფო ვალდებულია დაიცვას ბავშვი ისეთი ინფორმაციისგან, რომელიც შესაძლოა მისთვის საზიანო აღმოჩნდეს.
18	მშობლებისა და მეურვეების პასუხისმგებლობა	მშობლები და მეურვეები ვალდებული არიან, იზრუნონ ბავშვის აღზრდაზე და ეს ვალდებულება მათ აკისრიათ უპირველეს ყოვლისა. თუ მშობლები ან მეურვეები მუშაობენ და დაკავებულები არიან,

		სახელმწიფო ვალდებულია, ხელი შეუწყოს მათ, რათა ბავშვს არ მოაკლდეს სათანადო მზრუნველობა.
19	ძალადობისგან დაცვა	ყველა ბავშვს უფლება აქვს დაცული იყოს მშობლების, კანონიერი მეურვეების ან ბავშვზე მზრუნველი ნებისმიერი სხვა პირის მხრიდან ყველანაირი ფორმის ფიზიკური თუ ფსიქოლოგიური ძალადობისაგან, მზრუნველობის მოკლებისა თუ ექსპლუატაციისაგან. მას ასევე აქვს უფლება, იცოდეს, თუ როგორ აიცილოს თავიდან ამგვარი მოპყრობა და როგორ მოიქცეს მის მიმართ ამგვარი მოპყრობის გამოვლენის შემთხვევაში.
20	მზრუნველობამოკლებული ბავშვები	თუ ბავშვი მოკლებულია ოჯახურ გარემოს, მას აქვს უფლება, ისარგებლოს სახელმწიფოს განსაკუთრებული მზრუნველობითა და დახმარებით. სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს ბავშვის აღსაზრდელად მიზარება სხვა ოჯახის ან შესაბამისი დაწესებულებისათვის, რა დროსაც გათვალისწინებული უნდა იქნეს მისი ეთნიკური, რელიგიური, კულტურული და ენობრივი წარმომავლობა და თავისებურებები.
21	შვილად აყვანა	იმ სახელმწიფოში, სადაც ბავშვის შვილად აყვანა დაშვებულია, ბავშვის შვილად აყვანა უნდა მოხდეს ბავშვის ჭეშმარიტი ინტერესების გათვალისწინებით და ამ პროცესს უნდა ზედამხედველობდეს კომპეტენტური უწყება.
22	ლტოლვილი ბავშვები	სახელმწიფომ განსაკუთრებულად უნდა იზრუნოს ლტოლვილ, სამშობლოდან დევნილ, ან ლტოლვილობის სტატუსის მიღების მოსურნე ბავშვებზე და, საჭიროების შემთხვევაში, აღმოუჩინოს მათ სათანადო დახმარება.
23	შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები	შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვს უფლება აქვს, ისარგებლოს სპეციალური მზრუნველობით და მიიღოს სპეციალური განათლება, რათა შეძლოს საზოგადოებაში ღირსეულად და სრულყოფილად ცხოვრება.
24	ჯანმრთელობა და სამედიცინო დახმარება	ყველა ბავშვს უფლება აქვს ისარგებლოს უმაღლესი ხარისხის სამედიცინო მომსახურებითა და დახმარებით. სახელმწიფო ვალდებულია, ებრძოდეს ბავშვთა სიკვდილიანობას, უზრუნველყოს ბავშვების სამედიცინო მომსახურება, სრულფასოვანი კვება და ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემო, დედებისათვის მშობიარობამდე და მშობიარობის შემდგომ პერიოდში ჯანმრთელობის დაცვის სათანადო მომსახურება, ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით საჭირო

		ინფორმაციის მიწოდება, პროფილაქტიკური სამედიცინო დახმარება და იმ ტრადიციული პრაქტიკის აღმოფხვრა, რომელიც უარყოფითად მოქმედებს ბავშვთა ჯანმრთელობაზე.
25	პირობების შემოწმება სპეციალური მზრუნველობის ქვეშ მყოფი ბავშვებისათვის	იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფოს გადაწყვეტილებით ბავშვი იმყოფება სპეციალური მეურვეობის ან მზრუნველობისა და მკურნალობის ქვეშ, სახელმწიფო რეგულარულად უნდა ამოწმებდეს მის მდგომარეობას.
26	სოციალური უსაფრთხოება	ყველა ბავშვს უფლება აქვს ისარგებლოს სოციალური უზრუნველყოფის და სოციალური დაზღვევის პროგრამებით. სახელმწიფოს მიერ გაწეული დახმარება უნდა ითვალისწინებდეს არსებულ რესურსებს და მშობლებისა და მეურვეების მდგომარეობას.
27	ცხოვრების პირობები	ყველა ბავშვს უფლება აქვს იცხოვროს ისეთ პირობებში, რომელიც აუცილებელია მისი ფიზიკური, გონებრივი, სულიერი, მორალური განვითარებისა და სოციალური კეთილდღეობისათვის. მშობლები ან მეურვეები ვალდებული არიან, შეუქმნან ცხოვრების ნორმალური პირობები და დონე, სახელმწიფო კი ვალდებულია, დაეხმაროს მშობლებს და მეურვეებს ამ პირობების შექმნაში.
28	განათლება	ყველა ბავშვს აქვს განათლების მიღების უფლება. სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს, რომ დაწყებითი განათლება იყოს სრულიად უფასო და სავალდებულო, ხოლო საშუალო და უმაღლესი განათლება იყოს ხელმისაწვდომი. სახელმწიფოს მოვალეობაა უზრუნველყოს სკოლაში ბავშვთა უფლებების დაცვა.
29	საგანმანათლებლო მიზნები	სასკოლო განათლებამ უნდა განავითაროს თითოეული ბავშვის პირადი თვისებები და ნიჭი, მოამზადოს სრულწლოვანების ასაკისთვის და ხელი შეუწყოს რომ პატივისცეს ბავშვთა უფლებებს და საკუთარ და სხვათა კულტურას და ღირებულებებს.
30	უმცირესობის წარმომადგენელი ბავშვები	უმცირესობის წარმომადგენელ ბავშვს უფლება აქვს შეისწავლოს და პრაქტიკაში გამოიყენოს თავიანთი კულტურა, რელიგია და ენა.
31	დასვენება და თამაში	ყველა ბავშვს უფლება აქვს დასვენების, თამაშის, კულტურულ და გასართობ ღონისძიებებში მონაწილეობის უფლება.

32	ბავშვთა შრომა	ყველა ბავშვს უფლება აქვს, დაცული იყოს ეკონომიკური ექსპლუატაციისაგან და ნებისმიერი სამუშაოს შესრულებისაგან, რომელიც საფრთხეს უქმნის მის ჯანმრთელობას, აფერხებს განათლების მიღების პროცესს და განვითარებას. სახელმწიფომ უნდა დაადგინოს პირისათვის სამუშაოზე მიღების მინიმალური ასაკი, განსაზღვროს სამუშაო დღის ხანგრძლივობა და შრომის პირობები.
33	ნარკოტიკების ავადმომხმარებლისაგან დაცვა	ყველა ბავშვს უფლება აქვს, დაცული იყოს არალეგალური ნარკოტიკების ავადმომხმარებლისაგან და მათ წარმოებასა და გავრცელებაში მონაწილეობისაგან.
34	სექსუალური ექსპლუატაციისაგან დაცვა	ყველა ბავშვს უფლება აქვს, დაცული იყოს სექსუალური ექსპლუატაციისა და ძალადობისაგან, მათ შორის, პროსტიტუციისა და პორნოგრაფიულ მასალებში გამოყენებისაგან.
35	დაცვა ვაჭრობის საგნად და ტრეფიკინგის მსხვერპლად ქცევისაგან	სახელმწიფომ უნდა მიიღოს ყველა აუცილებელი ზომა, რათა არ დაუშვას ბავშვის მოტაცება, ტრეფიკინგი ან გაყიდვა.
36	ყველა სხვა სახის ექსპლუატაცია	სახელმწიფო ვალდებულია, დაიცვას ბავშვი ნებისმიერი იძულებითი ქმედებისაგან, რაც საზიანოა მისი განვითარებისათვის (მაგ: მათხოვრობა).
37	დასჯა და უკანონო დაკავება	ყველა ბავშვი დაცული უნდა იყოს წამებისაგან, არასათანადო მოპყრობის ან სასჯელისაგან და უკანონო დაკავებისაგან ან თავისუფლების შეზღუდვის სხვა ფორმებისაგან. სახელმწიფომ უნდა აიღოს ვალდებულება, რომ 18 წლამდე ასაკის მოზარდს არ შეიძლება დანაშაულისთვის შეეფარდოს სიკვდილით დასჯა და მუდმივი პატიმრობა. დაკავების შემთხვევაში ბავშვს უნდა ეპყრობოდნენ ჰუმანურად და მისი ღირსების შელახვის გარეშე, იგი განცალკევებული უნდა იყოს უფროსებისაგან და მას უნდა ჰქონდეს კავშირი ოჯახთან და უნდა სარგებლობდეს სამართლებრივი დახმარებით.
38	ომი და შეიარაღებული კონფლიქტი	15 წლამდე ასაკის ბავშვები არ უნდა იყვნენ სამხედრო სამსახურში. სახელმწიფო უნდა ზრუნავდეს ბავშვებზე, რომლებიც საომარ ზონაში ცხოვრობენ.
39	რეაბილიტაცია და ინტეგრაცია	სახელმწიფო ვალდებულია, უზრუნველყოს ბავშვის მკურნალობა, თუ იგი დაზარადა შეიარაღებული კონფლიქტის, წამების, ან სასტიკი მოპყრობის დროს და იზრუნოს იმისთვის, რომ ჩამოყალიბდეს საზოგადოების

		ნორმალურ წევრად.
40	არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება	<p>ბავშვი, რომელიც კანონის დარღვევაშია ბრალდებული, სარგებლობს უფლებით, მისდამი მოპყრობა არ იყოს მისი ღირსების შემლახავი, ითვლებოდეს უდანაშაულოდ, სანამ არ იქნება მიჩნეული დამნაშავედ, გაეცნოს მისდამი წაყენებულ ბრალდებებს, საჭიროების შემთხვევაში, ისარგებლოს თარჯიმნის მომსახურებით, იყოს გასამართლებული სამართლიანად, დაცული იყოს მისი პირადი ცხოვრებისადმი პატივისცემა, გაასაჩივროს სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება. მთავრობა ვალდებულია, განსაზღვროს პიროვნების ის მინიმალური ასაკი, რომლის მიღწევამდეც, ბავშვებს არა აქვთ სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დარღვევის უნარი. აგრეთვე, ბავშვებისათვის, რომლებმაც დაარღვიეს კანონი, სახელმწიფო უნდა ითვალისწინებდეს სასჯელაღსრულებით დაწესებულებაში მოთავსების შემცველ სხვადასხვაგვარ ალტერნატიულ ღონისძიებებს.</p>
41	უმადლესი ეროვნული სტანდარტების უპირატესობა	<p>თუკი ქვეყანაში არსებობს კანონი, რომელიც იცავს ბავშვებს და მოზარდებს ბავშვის უფლებათა კონვენციაზე უკეთ, მაშინ აუცილებელია ამგვარი კანონის გამოყენება.</p>
42	ბავშვთა უფლებების გასაჯაროება	<p>ყველა სახელმწიფოს აქვს ვალდებულება, რომ გასაგები და იოლი ფორმით გააცნონ ბავშვთა უფლებები მოზრდილებს და ბავშვებს.</p>

2. ბავშვთა უფლებების დაჯგუფება ოთხ კატეგორიად

ბავშვის უფლებათა კონვენცია შეიძლება დაიყოს უფლებების ოთხ ჯგუფად. გაკვეთილზე შესაძლებელია ამ კატეგორიების გამოყენება, რათა მისცეთ მოსწავლეებს საშუალება დააჯგუფონ უფლებები ოთხ კატეგორიად. აღნიშნული დავალება შეიძლება შესრულდეს ინდივიდუალურად ან ჯგუფებში.

I. „მონაწილეობა“ - რაც ნიშნავს გადაწყვეტილებების მიღების პროცესებში ჩართულობას, სხვა ადამიანებთან გაერთიანების თავისუფლებას, გამოხატვის თავისუფლებასა და სხვადასხვა წყაროებიდან ინფორმაციის მიღების თავისუფლებას.

II. „შესაძლებლობების გამოვლენა“ - მოიცავს იმ შესაძლებლობებს, რომლებიც საჭიროებს განვითარებას. ამ ჯგუფში შედის განათლების, ოჯახის, კულტურისა და ინდივიდუალობის მნიშვნელობა ჩვენს ცხოვრებაში.

III. „ნორმალური ცხოვრების პირობები“ - „სიცოცხლის შენარჩუნების უფლება“ - მოიცავს ჩვენს ძირითად უფლებებს, როგორცაა საკვები და საცხოვრებელი, ცხოვრების პირობები და ჯანმრთელობა.

IV. „ზიანისაგან დაცვა“ - გულისხმობს ახალგაზრდა თაობის დაცვას მთელი რიგი არასასურველი ფაქტორებისაგან, მათ შორის, არასათანადო მოპყრობისაგან, მზრუნველობის მოკლებისაგან, ეკონომიკური ექსპლუატაციისაგან, წამებისაგან, გატაცებისა და პროსტიტუციისაგან.

ქვემოთ მოყვანილ ჩამონათვალში, ბავშვები დაყოფილია ზემოთ აღნიშნულ ოთხ კატეგორიად:

ჯგუფი	მუხლი	შემოკლებული დასახელება
I. მონაწილეობა: მონაწილეობის უფლება	3	ბავშვების ჭეშმარიტი ინტერესები
	12	საკუთარი აზრის გამოთქმის უფლება
	13	გამოხატვის თავისუფლება
	14	სინდისის და რელიგიური რწმენის თავისუფლება
	15	გაერთიანებების ჩამოყალიბების თავისუფლება
	16	პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება
	17	შესაბამის ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა
II. შესაძლებლობების გამოვლენა: ჩვენი უფლება, ჩამოვყალიბდეთ ისეთ პიროვნებად, როგორც ვართ	5	მშობლების პატივისცემა
	7	სახელი, გვარი და ეროვნება
	8	პიროვნულობის შენარჩუნება

	10	ოჯახური კავშირების აღდგენა
	21	შვილად აყვანა
	23	შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები
	28	განათლება
	29	საგანმანათლებლო მიზნები
	30	უმცირესობის წარმომადგენელი ბავშვები

III. ნორმალური ცხოვრების პირობები: სიცოცხლის შენარჩუნების უფლება	6	სიცოცხლისა და განვითარების უფლება
	9	მშობლებისაგან დაშორება
	18	მშობლებისა და მეურვეების პასუხისმგებლობა
	24	ჯანმრთელობა და სამედიცინო დახმარება
	26	სოციალური უსაფრთხოება
	27	ცხოვრების პირობები
	31	დასვენება და თამაში

IV. ზიანისგან დაცვა: დაცვის უფლება	2	დისკრიმინაციის დაუშვებლობა
	11	ბავშვების გატაცება და დაკავება
	19	ძალადობისგან დაცვა
	20	მზრუნველობამოკლებული ბავშვები
	22	ლტოლვილი ბავშვები
	25	პირობების შემოწმება სპეციალური მზრუნველობის ქვეშ მყოფი ბავშვებისათვის

	32	ბავშვთა შრომა
	33	ნარკოტიკების ავადმობმარებისაგან დაცვა
	34	სექსუალური ექსპლუატაციისაგან დაცვა
	35	დაცვა ვაჭრობის საგნად და ტრეფიკინგის მსხვერპლად ქცევისაგან
	36	ყველა სხვა სახის ექსპლუატაცია
	37	დასჯა და უკანონო დაკავება
	38	ომი და შეიარაღებული კონფლიქტი
	39	რეაბილიტაცია და ინტეგრაცია
	40	არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება

ზემოთ მოცემულ ცხრილში, ოთხი უფლება არ არის მითითებული. მათი დაყოფა ოთხ კატეგორიად შეუძლებელია, ვინაიდან ისინი ეხება სახელმწიფოს პასუხისმგებლობას:

1	ბავშვის განმარტება
4	უფლებების განხორციელება
41	უმაღლესი ეროვნული სტანდარტების უპირატესობა
42	ბავშვთა უფლებების გასაჯაროება

3. კონვენცია ბავშვის უფლებების შესახებ (20 ნოემბერი 1989 წელი)

მიღებულია და ღიაა ხელმოსაწერად გენერალური ასამბლეის 1989 წლის 20 ნოემბრის რეზოლუციით 44/25. 49-ე მუხლის თანახმად, ძალაში შედის 1990 წლის 2 სექტემბერს

პრეამბულა

წინამდებარე კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოები,

მიაჩნიათ რა, რომ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდებით გამოცხადებული პრინციპების შესაბამისად საზოგადოების ყველა წევრის ღირსების, თანასწორი და განუყოფელი უფლებების აღიარება ქვეყნად თავისუფლების, სამართლიანობისა და მშვიდობის უზრუნველყოფის საფუძველია,

ითვალისწინებენ, რომ გაერთიანებული ერების ხალხებმა წესდებაში დაადასტურეს თავიანთი რწმენა ადამიანის ძირითადი უფლებებისადმი, ადამიანის პიროვნების ღირსებისა და ფასეულობებისადმი, და მტკიცედ აქვთ გადაწყვეტილი, ხელი შეუწყონ სოციალურ პროგრესსა და ცხოვრების დონის ამაღლებას მეტი თავისუფლების პირობებში,

აღიარებენ, რომ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციაში და ადამიანის უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტებში გამოაცხადა და დაეთანხმა იმას, რომ ყოველ ადამიანს უნდა ჰქონდეს ამ დოკუმენტებში მითითებული ყველა უფლება და თავისუფლება რა განსხვავებაც უნდა იყოს ისეთი ნიშნების მიხედვით, როგორცაა რასა, კანის ფერი, სქესი, ენა, რელიგია, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებანი, ეროვნული თუ სოციალური წარმომავლობა, ქონებრივი მდგომარეობა, დაბადება თუ სხვა გარემოებანი,

აღნიშნავენ, რომ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციაში გამოაცხადა, რომ ბავშვებს აქვთ განსაკუთრებული ზრუნვისა და დანხარების უფლება.

დარწმუნებული არიან, რომ ოჯახი, როგორც საზოგადოების ძირითადი უჯრედი, და ბუნებრივი გარემოცვა ყველა მისი წევრისა და განსაკუთრებით ბავშვების აღზრდისა და კეთილდღეობისათვის უზრუნველყოფილი უნდა იყვნენ საჭირო დაცვითა და ხელშეწყობით, რათა შეეძლოთ მთლიანად იკისრონ ვალდებულებანი საზოგადოების ფარგლებში,

აღიარებენ, რომ ბავშვი, მისი პიროვნების სრული და ჰარმონიული განვითარებისათვის, უნდა იზრდებოდეს ოჯახურ გარემოცვაში, ბედნიერების, სიყვარულისა და გაგების ატმოსფეროში,

მიაჩნიათ, რომ ბავშვი მთლიანად მომზადებული უნდა იყოს საზოგადოებაში დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის და აღიზარდოს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდებით გამოცხადებულ იდეალებზე, და, განსაკუთრებით, მშვიდობის, ღირსების, შემწყნარებლობის, თავისუფლების, თანასწორობისა და სოლიდარობის სულისკვეთებით,

მხედველობაში იღებენ, რომ ბავშვის ასეთი განსაკუთრებული დაცვის აუცილებლობა გათვალისწინებულია ბავშვის უფლებათა ქენევის 1924 წლის დეკლარაციით და გენერალური ასამბლეის მიერ 1959 წლის 20 ნოემბერს მიღებული ბავშვის უფლებათა დეკლარაციით და აღიარებულია ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციით, სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტით (კერძოდ, 23 და 24 მუხლებით), ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტით (კერძოდ, 10 მუხლით), აგრეთვე, იმ სპეციალიზებული დაწესებულებების და საერთაშორისო ორგანიზაციების წესდებებითა და შესაბამისი დოკუმენტებით, რომლებიც ბავშვთა კეთილდღეობის საკითხებზე მუშაობენ,

ითვალისწინებენ, რომ, როგორც ადამიანის უფლებათა დეკლარაციაშია აღნიშნული, „ბავშვი, მისი ფიზიკური და გონებრივი სიმწიფის გამო, საჭიროებს სპეციალურ დაცვას და ზრუნვას, მათ შორის, სათანადო სამართლებრივ დაცვას, როგორც დაბადებამდე, ისე დაბადების შემდეგ“;

ევუძნებიან სოციალური და სამართლებრივი პრინციპების შესახებ დეკლარაციის დებულებებს, რომლებიც ეხება ბავშვთა დაცვას და კეთილდღეობას, განსაკუთრებით ბავშვების აღსაზრდელად გადაცემისას და მათი შვილად აყვანისას ეროვნულ და საერთაშორისო დონეებზე, არასრულწლოვანთა მიმართ მართლმსაჯულების აღსრულებასთან დაკავშირებულ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მინიმალურ სტანდარტულ წესებს („პეგინის წესები“) და დეკლარაციას საგანგებო ვითარებაში და შეიარაღებული კონფლიქტების პერიოდში ქალებისა და ბავშვების დაცვის შესახებ,

აღიარებენ, რომ მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში არიან უკიდურესად მძიმე მდგომარეობაში მცხოვრები ბავშვები და რომ ასეთი ბავშვები განსაკუთრებულ ყურადღებას საჭიროებენ,

სათანადოდ ითვალისწინებენ ყველა ხალხის ტრადიციებისა და კულტურული ღირებულებების მნიშვნელობას ბავშვის დაცვისა და ჰარმონიული განვითარებისათვის,

აღიარებენ საერთაშორისო თანამშრომლობის მნიშვნელობას ყოველ ქვეყანაში, კერძოდ, განვითარებად ქვეყნებში ბავშვთა ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებისათვის,

შეთანხმდნენ შემდეგ ზე:

ნაწილი I

მუხლი 1

წინამდებარე კონვენციის მიზნებისათვის ბავშვად ითვლება ყოველი ადამიანი, სანამ 18 წლის ასაკს მიაღწევდეს, თუ კანონით, რომელიც ამ ბავშვისადმი გამოიყენება, ის უფრო ადრე არ აღწევს სრულწლოვანებას.

მუხლი 2

1. მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ და უზრუნველყოფენ მათი იურისდიქციის ფარგლებში მყოფი ყველა ბავშვის წინამდებარე კონვენციით გათვალისწინებულ ყველა უფლებას, რაიმე დისკრიმინაციის გარეშე, რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური ან სოციალური წარმომავლობის, ქონებრივი მდგომარეობის, ბავშვის ჯანმრთელობის მდგომარეობისა და დაბადების, მისი მშობლების ან კანონიერი მეურვეების ანდა რაიმე სხვა გარემოებების მიუხედავად.

2. მონაწილე სახელმწიფოები ყველა ზომას მიმართავენ ბავშვის, ბავშვის მშობლების, კანონიერი მეურვეების ან ოჯახის სხვა წევრების სტატუსის, საქმიანობის, გამოთქმული შეხედულებების ან მრწამსის საფუძველზე ყველა ფორმის დისკრიმინაციის ან დასჯისაგან ბავშვის დაცვის უზრუნველსაყოფად.

მუხლი 3

1. ბავშვების მიმართ ყველა მოქმედებაში იმის მიუხედავად, მიმართავენ მას სოციალური უზრუნველყოფის საკითხებზე მომუშავე სახელმწიფო თუ კერძო დაწესებულებები, სასამართლოები, ადმინისტრაციული თუ საკანონმდებლო ორგანოები, უპირველესი ყურადღება ეთმობა ბავშვის საუკეთესო ინტერესების უზრუნველყოფას.

2. მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებულია კისრულობენ, უზრუნველყონ ბავშვი ისეთი დაცვითა და ზრუნვით, როგორც საჭიროა მისი კეთილდღეობისათვის, ამასთან, ითვალისწინებენ მისი მშობლების, მეურვეების ან კანონით მისთვის პასუხისმგებელი სხვა პირების უფლებებსა და მოვალებებს, და ამ მიზნით მიმართავენ ყველა შესაბამის საკანონმდებლო და ადმინისტრაციულ ზომას.

3. მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ, რომ ბავშვებზე ზრუნვისათვის ან მათი დაცვისათვის პასუხისმგებელი დაწესებულებები, სამსახურები და ორგანოები შეესაბამებოდნენ კომპეტენტური ორგანოების მიერ დადგენილ ნორმებს, კერძოდ, უსაფრთხოების და ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში, და მათი პერსონალის რიცხვისა და ვარგისიანობის, აგრეთვე კომპეტენტური ზედამხედველობის თვალსაზრისით.

მუხლი 4

მონაწილე სახელმწიფოები მიმართავენ ყველა საჭირო საკანონმდებლო, ადმინისტრაციულ და სხვა ზომას, რათა განახორციელონ წინამდებარე კონვენციით აღიარებული უფლებები, ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების მიმართ მონაწილე სახელმწიფოები ასეთ ზომებს მიმართავენ მათ ხელთ არსებული რესურსების მაქსიმალურ ფარგლებში და, აუცილებლობის შემთხვევაში, საერთაშორისო თანამშრომლობის ფარგლებში.

მუხლი 5

მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ მშობლების და, შესაბამის შემთხვევებში, გაფართოებული ოჯახის ან თემის წევრების, როგორც ეს გათვალისწინებულია ადგილობრივი წეს-ჩვეულებებით, მეურვეების ან კანონით ბავშვისათვის პასუხისმგებელი სხვა პირების პასუხისმგებლობას, უფლებებსა და მოვალებებს, რომ სათანადოდ მართავდნენ და ხელმძღვანელობდნენ ბავშვს მის მიერ წინამდებარე კონვენციით აღიარებული უფლებების განხორციელებაში და ამას აკეთებდნენ ბავშვის განვითარებადი უნარების შესაბამისად.

მუხლი 6

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ, რომ ყოველ ბავშვს აქვს სიცოცხლის ხელშეუვალი უფლება.
2. მონაწილე სახელმწიფოები მაქსიმალურად შესაძლო დონეზე უზრუნველყოფენ ბავშვის გადარჩენასა და ჯანმრთელ განვითარებას.

მუხლი 7

1. ბავშვი რეგისტრირდება დაბადებისთანავე და დაბადების მომენტიდან აქვს სახელისა და მოქალაქეობის მოპოვების უფლება, აგრეთვე, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, უფლება, იცნობდეს თავის მშობლებს, და მათი მხრიდან ზრუნვის უფლება.
2. მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ ამ უფლებების განხორციელებას თავიანთი ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად და თავიანთი ვალდებულებების შესრულებას ამ სფეროში შესაბამისი საერთაშორისო დოკუმენტების თანახმად, კერძოდ, იმ შემთხვევაში, თუ სხვაგვარად ბავშვს არ ექნებოდა მოქალაქეობა.

მუხლი 8

1. მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებულია კისრულობენ, პატივი სცენ ბავშვის უფლებას, შეინარჩუნოს თავისი ინდივიდუალობა, მათ შორის, მოქალაქეობა, სახელი და ოჯახური

ურთიერთობა, როგორც გათვალისწინებულია კანონით, ამასთან ერთად, არ დაუშვან კანონსაწინააღმდეგო ჩარევა.

2. თუ ბავშვი უკანონოდ კარგავს თვის ინდივიდუალობის ნაწილს ან ყველა ელემენტს, მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ მას საჭირო დახმარებით და დაცვით მისი ინდივიდუალობის რაც შეიძლება სწრაფად აღდგენისათვის.

მუხლი 9

1. მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ, რომ ბავშვი არ განშორდეს თავის მშობლებს მათი სურვილის საწინააღმდეგოდ, იმ შემთხვევების გარდა, როცა კომპეტენტური ორგანოები, სასამართლო გადაწყვეტილების თანახმად, განსაზღვრავენ სათანადო კანონისა და პროცედურების შესაბამისად, რომ ასეთი განშორება საჭიროა ბავშვის საუკეთესო ინტერესებისათვის. ასეთი განსაზღვრა შეიძლება საჭირო გახდეს ამა თუ იმ კონკრეტულ შემთხვევაში, მაგალითად, როცა მშობლები სასტიკად ექცევიან ბავშვს ან არ ზრუნავენ მასზე, ანდა, როცა მშობლები ცალ-ცალკე ცხოვრობენ და საჭიროა გადაწყვეტილების მიღება ბავშვის საცხოვრებელ ადგილთან დაკავშირებით.

2. ამ მუხლის 1 პუნქტის შესაბამისად, ყველა დაინტერესებულ მხარეს ეძლევა შესაძლებლობა, მონაწილეობა მიიღოს გარჩევაში და გამოთქვას თავისი თვალსაზრისი.

3. მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ ერთ ან ორივე მშობელთან განშორებული ბავშვის უფლებას, რეგულარულ საფუძველზე პირადი ურთიერთობა და პირდაპირი კონტაქტები იქონიოს ორივე მშობელთან, გარდა ისეთი შემთხვევებისა, როცა ეს ბავშვის საუკეთესო ინტერესებს წინააღმდეგობა.

4. იმ შემთხვევაში, როცა ასეთი განშორება გამომდინარეობს მონაწილე სახელმწიფოს მიერ მიღებული რაიმე გადაწყვეტილებიდან, მაგალითად, ერთი ან ორივე მშობლის ან ბავშვის დაპატიმრების, დატუსაღების, გასახლების, დეპორტაციის ან სიკვდილის (მათ შორის სიკვდილისა, რომელიც დადგა ნებისმიერი მიზეზით სახელმწიფოს გამგებლობაში ამ პირის ყოფნის დროს) შემთხვევაში, ასეთი მონაწილე სახელმწიფო მშობლებს, ბავშვს ან, თუ ეს აუცილებელია, ოჯახის სხვა წევრს მათი თხოვნით გადასცენ საჭირო ინფორმაცია ოჯახის შესაბამისი წევრის (წევრების) ადგილსამყოფელის თაობაზე, თუ ამ ინფორმაციის გადაცემა ზიანს არ აყენებს ბავშვის კეთილდღეობას. მონაწილე სახელმწიფოები შემდგომში უზრუნველყოფენ, რომ ასეთი თხოვნის წარდგენა თავისთავად არ იწვევდეს შესაბამისი პირისათვის (პირებისათვის) საზიანო შედეგებს.

მუხლი 10

1. 9 მუხლის 1 პუნქტის თანახმად, მონაწილე სახელმწიფოების ვალდებულებათა შესაბამისად, ბავშვის ან მისი მშობლების განცხადება ოჯახის შეერთების მიზნით მონაწილე სახელმწიფოში შესვლის ან იქიდან გამოსვლის თაობაზე მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა განიხილონ პოზიტიურად, ჰუმანურად და ოპერატიულად. შემდეგ მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ, რომ ასეთი თხოვნის წარდგენა არ იწვევდეს განმცხადებლისა და მათი ოჯახის წევრებისათვის საზიანო შედეგებს.

2. ბავშვს, რომლის მშობლები სხვადასხვა სახელმწიფოში ცხოვრობენ, უფლება აქვს, რეგულარულ საფუძველზე იქონიოს პირადი ურთიერთობა და პირდაპირი კონტაქტები ორივე მშობელთან. ამ მიზნით და 9 მუხლის 2 პუნქტის თანახმად, მონაწილე სახელმწიფოთა ვალდებულების შესაბამისად მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ ბავშვისა და მისი მშობლების უფლებას, დატოვონ ნებისმიერი ქვეყანა, მათ შორის, საკუთარიც, და დაბრუნდნენ თავიანთ ქვეყანაში. ნებისმიერი ქვეყნის დატოვების უფლების მიმართ მოქმედებს მხოლოდ ისეთი შეზღუდვები, როგორიც კანონითაა დაწესებული და საჭიროა სახელმწიფო უშიშროების, საზოგადოებრივი წესრიგის (ordre public), მოსახლეობის ჯანმრთელობის ან ზნეობის, ანდა სხვა პირთა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვისათვის და შეთავსებადია წინამდებარე კონვენციის აღიარებულ სხვა უფლებებთან.

მუხლი 11

1. მონაწილე სახელმწიფოები მიმართავენ ზომებს ბავშვების უკანონო გადაადგილებისა და საზღვარგარეთიდან შინ არდაბრუნების წინააღმდეგ ბრძოლისათვის.
2. ამ მიზნით, მონაწილე სახელმწიფოები ხელს უწყობენ ორმხრივი ან მრავალმხრივი შეთანხმებების დადებას ან მოქმედ შეთანხმებებთან მიერთებას.

მუხლი 12

1. მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ საკუთარი შეხედულებების ჩამოყალიბების უნარის მქონე ბავშვის უფლებას, თავისუფლად გამოხატოს ეს შეხედულებანი ბავშვთან დაკავშირებულ ყველა საკითხზე, ამასთან ბავშვის შეხედულებებს სათანადო ყურადღება ეთმობა ბავშვის ასაკისა და მოწიფულობის შესაბამისად.
2. ამ მიზნით, ბავშვს, კერძოდ, ეძლევა შესაძლებლობა, მოსმენილი იქნეს ბავშვთან დაკავშირებული ნებისმიერი შეხედულება, ან წარმომადგენლის ან შესაბამისი ორგანოს მეშვეობით იმ წესით, რომელიც გათვალისწინებულია ეროვნული კანონმდებლობის პროცესუალური ნორმებით.

მუხლი 13

1. ბავშვს უფლება აქვს, თავისუფლად გამოხატოს თავისი აზრი; ეს უფლება შეიცავს ნებისმიერი სახის ინფორმაციისა და იდეის მოძიების, მიღების და გადაცემის თავისუფლებას საზღვრების მიუხედავად, ზეპირი, წერილობითი ან ბეჭდვითი ფორმით, ხელოვნების ნაწარმოების ფორმით ან ბავშვის არჩევანის შესაბამისად, სხვა საშუალებების დახმარებით.
2. ამ უფლების განხორციელებას შეიძლება შეეხოს ზოგიერთი შეზღუდვა, მაგრამ ასეთი შეზღუდვები შეიძლება იყოს მხოლოდ ის შეზღუდვები, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით და რომლებიც აუცილებელია:

ა) სხვა პირთა უფლებებისა და რეპუტაციის პატივისცემისათვის; ან

ბ) სახელმწიფო უშიშროების, ან საზოგადოებრივი წესრიგის (ordre public), ან მოსახლეობის ჯანმრთელობის ან ზნეობის დაცვისათვის.

მუხლი 14

1. მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ ბავშვის თავისუფლების, აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლებას.
2. მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ მშობლების და, შესაბამის შემთხვევაში, კანონიერი მეურვეების უფლებებსა და მოვალეობებს, უხელმძღვანელონ ბავშვს მისი უფლების განხორციელებაში მეთოდით, რომელიც შეესაბამება ბავშვის განვითარებად უნარებს.
3. რელიგიის ან რწმენის თავისუფლებას შეიძლება შეეხოს მხოლოდ ისეთი შეზღუდვები, რომლებიც დადგენილია კანონით და აუცილებელია სახელმწიფო უშიშროების, საზოგადოებრივი წესრიგის, მოსახლეობის ზნეობის და ჯანმრთელობის ან სხვა პირთა ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვისათვის.

მუხლი 15

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ბავშვის ასოციაციის თავისუფლებისა და მშვიდობიანი კრებების თავისუფლების უფლებას.

2. ამ უფლების განხორციელების მიმართ არ შეიძლება რაიმე შეზღუდვების გამოყენება, გარდა იმ შეზღუდვებისა, რომლებიც გამოიყენება კანონის შესაბამისად და რომლებიც აუცილებელია დემოკრატიულ სახელმწიფოში სახელმწიფო უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, საზოგადოებრივი წესრიგის (ordre public) ინტერესებისათვის, მოსახლეობის ზნეობის და ჯანმრთელობის ან სხვა პირთა ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვისათვის.

მუხლი 16

1. არც ერთი ბავშვი არ შეიძლება იყოს მისი პირადი ცხოვრების, ოჯახური ცხოვრების, საცხოვრებლის ხელშეუხებლობის ან კორესპონდენციის საიდუმლოების უფლების განხორციელებაში ნებისმიერი ან უკანონო ჩარევის ან მისი ღირსებისა და რეპუტაციის შელახვის ობიექტი.

2. ბავშვს უფლება აქვს, კანონით იყოს დაცული ასეთი ჩარევისაგან ან ხელყოფისაგან.

მუხლი 17

მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა მნიშვნელოვან როლს და უზრუნველყოფენ, რომ ბავშვს ხელი მიუწვდებოდეს სხვადასხვა ეროვნული და საერთაშორისო წყაროს ინფორმაციასა და მასალებზე, განსაკუთრებით, ისეთი ინფორმაციასა და მასალებზე, რომლებიც მოწოდებულია, ხელს უწყობდეს ბავშვის სოციალურ, სულიერ და მორალურ კეთილდღეობას, აგრეთვე, ჯანსაღ ფიზიკურ და ფსიქიკურ განვითარებას. ამ მიზნით, მონაწილე სახელმწიფოები:

ა) ხელს უწყობენ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს, გაავრცელონ ინფორმაცია და მასალები, რომლებიც ბავშვებისთვის სასარგებლოა სოციალური და კულტურული თვალსაზრისით და შეესაბამება 29 მუხლი სულისკვეთებას;

ბ) ხელს უწყობენ საერთაშორისო თანამშრომლობას ასეთი ინფორმაციისა და მასალების მომზადების, გაცვლისა და სხვადასხვა კულტურული, ეროვნული და საერთაშორისო წყაროებიდან გავრცელების სფეროში;

გ) ხელს უწყობენ საბავშვო ლიტერატურის გამოშვებასა და გავრცელებას;

დ) ხელს უწყობენ მასობრივ ინფორმაციას, რომ განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმოს იმ ბავშვის ენობრივ მოთხოვნილებებს, რომელიც უმცირესობათა რომელიმე ჯგუფს ან ძირეულ მოსახლეობას განეკუთვნება;

ე) ხელს უწყობს ისეთი ინფორმაციისა და მასალებისაგან ბავშვის დაცვის სათანადო პრინციპების შემუშავებას, რომლებიც ზიანს აყენებს მის კეთილდღეობას, 13 და 18 მუხლების გათვალისწინებით.

მუხლი 18

1. მონაწილე სახელმწიფოები ყოველ ღონეს ხმარობენ, რათა უზრუნველყონ ბავშვის აღზრდისა და განვითარებისათვის ორივე მშობლის საერთო და თანაბარი პასუხისმგებლობის პრინციპის აღიარება. მშობლებს ან, შესაბამის შემთხვევებში, კანონიერ მეურვეებს აკისრიათ ძირითადი პასუხისმგებლობა ბავშვის აღზრდისა და განვითარებისათვის. ბავშვის საუკეთესო ინტერესები მათი ძირითადი ზრუნვის საგანია.

2. წინამდებარე კონვენციაში ჩამოყალიბებული უფლებების განხორციელების უზრუნველყოფისა და ხელშეწყობის მიზნით, მონაწილე სახელმწიფოები მშობლებსა და კანონიერ მეურვეებს სათანადო დახმარებას უწევენ, რათა მათ შეასრულონ თავიანთი მოვალეობანი ბავშვების აღზრდაში და უზრუნველყოფენ საბავშვო დაწესებულებების ქსელის განვითარებას.

3. მონაწილე სახელმწიფოები ყოველ ღონეს ხმარობენ, რათა უზრუნველყონ, რომ ბავშვებს, რომელთა მშობლებიც მუშაობენ, უფლება ჰქონდეთ, ისარგებლონ მათთვის განკუთვნილი სამსახურებით და ბავშვთა მოვლის დაწესებულებებით.

მუხლი 19

1. მონაწილე სახელმწიფოები ყველა საჭირო საკანონმდებლო, ადმინისტრაციულ, სოციალურ და საგანმანათლებლო ღონისძიებებს მიმართავენ, რათა ბავშვი დაიცვან მშობლების, კანონიერი მეურვეების ან ბავშვზე მზრუნველი ნებისმიერი სხვა პირის მხრიდან ყველა ფორმის ფიზიკური თუ ფსიქოლოგიური ძალადობისაგან, შეურაცხყოფისა თუ ბოროტმოქმედებისაგან, იმისაგან, რომ ბავშვი მოკლებული იყოს ზრუნვას ან დაუდევრად ექცეოდნენ, უხეშად ეპყრობოდნენ ან ექსპლუატაციას უწევდნენ, აგრეთვე, სექსუალურ ძალადობას იჩენდნენ.

2. დაცვის ასეთი ზომები, აუცილებლობის შემთხვევაში, მოიცავს ეფექტიან პროცედურებს სოციალური პროგრამების შესამუშავებლად, იმ მიზნით, რომ მხარდაჭერა გაუწიონ ბავშვს და მასზე მზრუნველ პირებს, აგრეთვე, განახორციელონ გაფრთხილებისა და გამოვლენის, შეტყობინების, განსახილველად გადაცემის, გამოძიების, მკურნალობის სხვა ფორმები და შემდგომი ღონისძიებანი ბავშვისადმი სასტიკი მოპყრობის ზემოთ ნახსენებ შემთხვევებთან დაკავშირებით, აგრეთვე, აუცილებლობის შემთხვევაში, სასამართლო პროცედურის აღძვრისათვის.

მუხლი 20

1. ბავშვი, რომელიც დროებით ან მუდმივად მოკლებულია თავის ოჯახურ გარემოცვას ან რომელსაც საკუთარი საუკეთესო ინტერესებისათვის არ შეუძლია ასეთ გარემოცვაში დარჩეს, სახელმწიფოს მხრიდან განსაკუთრებული დაცვისა და დახმარების უფლება აქვს.

2. მონაწილე სახელმწიფოები, თავიანთი ეროვნული კანონების შესაბამისად, უზრუნველყოფენ ასეთი ბავშვის მოვლის შეცვლას.

3. ასეთი მოვლა შეიძლება შეიცავდეს, კერძოდ, აღსაზრდელად გადაცემას, ისლამური სამართლით „ააფალას“, შვილად აყვანას ან, აუცილებლობის შემთხვევაში, ბავშვთა მოვლის შესაბამის დაწესებულებებში მოთავსებას. შეცვლის ვარიანტების განხილვისას, სათანადოდ უნდა იქნეს გათვალისწინებული ბავშვის აღზრდის მემკვიდრეობითობა და მისი ეთნიკური წარმომავლობა, რელიგიური და კულტურული კუთვნილება და მშობლიური ენა.

მუხლი 21

მონაწილე სახელმწიფოები, რომლებიც აღიარებენ და/ან ეთანხმებიან შვილად აყვანის სისტემის არსებობას, უზრუნველყოფენ, რომ პირველ რიგში გათვალისწინებული იყოს ბავშვის საუკეთესო ინტერესები, და ისინი:

ა) უზრუნველყოფენ, რომ შვილად აყვანის ნებას რთავდნენ მხოლოდ კომპეტენტური ხელისუფალნი, რომლებიც შესაბამისი კანონისა და პროცედურების საფუძველზე და საქმესთან დაკავშირებული და უტყუარი მთელი ინფორმაციის საფუძველზე ადგენენ, რომ შვილად აყვანა დასაშვებია მშობლების, ნათესავების და კანონიერი მეურვეების მიმართ ბავშვის სტატუსის თანახმად და რომ თუ საჭიროა, დაინტერესებულმა პირებმა შვილად აყვანაზე გაცნობიერებული თანხმობა განაცხადონ ისეთი კონსულტაციის საფუძველზე, რომელიც შეიძლება საჭირო გახდეს;

ბ) აღიარებენ, რომ სხვა ქვეყანაში გაშვილება შეიძლება გახდეს ბავშვის მოვლის ალტერნატიული საშუალება, თუ ბავშვი აღსაზრდელად ვერ გადაეცემა ან ვერ მიეზარება ოჯახს, რომელიც უზრუნველყოფდა მის აღზრდას ან შვილად აყვანას, და თუ ბავშვის წარმოშობის ქვეყანაში რაიმე შესაფერისი მოვლის უზრუნველყოფა შეუძლებელია;

გ) უზრუნველყოფენ, რომ სხვა ქვეყანაში გაშვილების შემთხვევაში, გამოიყენებოდეს ისეთივე გარანტიები და ნორმები, რომლებიც შვილად აყვანის მიმართ გამოიყენება ქვეყნის შიგნით;

დ) ყველა საჭირო ღონეს ხმარობენ, რათა უზრუნველყონ, რომ სხვა ქვეყანაში გაშვილების შემთხვევაში, ბავშვის მიზარებას არ მოჰყვებს ამასთან დაკავშირებული პირების მიერ გაუმართლებელი ფინანსური სარგებლის მიღება;

ე) ხელს უწყობენ, საჭიროების შემთხვევაში, ამ მუხლის მიზნების მიღწევას ორმხრივი და მრავალმხრივი მორიგებებისა და შეთანხმებების დადების გზით და ესწრაფვიან, ამ საფუძველზე უზრუნველყოფენ, რომ ბავშვის სხვა ქვეყანაში გაშვილებას კომპეტენტური ხელისუფალნი ან ორგანოები ახორციელებდნენ.

მუხლი 22

1. მონაწილე სახელმწიფოები ყოველ ღონეს ხმარობენ, რათა უზრუნველყონ ბავშვი, რომელსაც ლტოლვილის სტატუსის მიღება უნდა ან მიჩნეულია ლტოლვილად საერთაშორისო ან შიდა სამართლის და პროცედურების შესაბამისად, ახლავს ან არ ახლავს მშობლები ან ნებისმიერი სხვა პირი, სათანადო დაცვით და ჰუმანიტარული დახმარებით იმ უფლებათა გამოყენებაში, რომლებიც ჩამოყალიბებულია წინამდებარე კონვენციაში და ადამიანის უფლებათა შესახებ სხვა საერთაშორისო დოკუმენტებში ან ჰუმანიტარულ დოკუმენტებში, რომელთა მონაწილენიც არიან აღნიშნული სახელმწიფოები.

2. ამ მიზნით, მონაწილე სახელმწიფოები, იმ შემთხვევაში, როცა ამას საჭიროდ მიიჩნევენ, ხელს უწყობენ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციასა და სხვა კომპეტენტურ სამთავრობათაშორისო ორგანიზაციებს ან არასამთავრობათაშორისო ორგანიზაციებს, რომლებიც გაერთიანებული ერების ორგანიზაციასთან თანამშრომლობენ, ასეთი ბავშვის დაცვაში და მისთვის დახმარების გაწევაში და ნებისმიერი ლტოლვილი ბავშვის მშობლების ან ოჯახის სხვა წევრების მოძებნაში, რათა მიიღონ მისი ოჯახში დაბრუნებისათვის საჭირო ინფორმაცია. იმ შემთხვევაში, როცა მშობლები ან ოჯახის სხვა წევრები ვე მოიძებნებიან, ამ ბავშვს ისეთივე დაცვას უწყვენ, როგორც ნებისმიერ სხვა ბავშვს, რომელიც რაღაც მიზეზის გამო მუდმივად ან დროებით მოწყვეტილია თავის ოჯახურ გარემოცვას, როგორც ეს გათვალისწინებულია წინამდებარე კონვენციით.

მუხლი 23

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ, რომ გონებრივი თუ ფიზიკური თვალსაზრისით, არასრულფასოვანი ბავშვი სრულფასოვან და ღირსეულ ცხოვრებას უნდა ეწეოდეს პირობებში, რომლებიც უზრუნველყოფს მის ღირსებას, ეხმარება საკუთარი თავის რწმენის ჩანერგვაში და უადვილებს აქტიურ მონაწილეობას საზოგადოების ცხოვრებაში.

2. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ არასრულფასოვანი ბავშვის უფლებას განსაკუთრებულ ზრუნვაზე და ხელს უწყობენ და უზრუნველყოფენ, რესურსების არსებობის შემთხვევაში, ამის უფლების მქონე ბავშვს და მასზე ზრუნვისათვის პასუხისმგებელ პირს იმ დახმარებით, რომლის თაობაზეც შეტანილია თხოვნა და რომელიც შეესაბამება ბავშვის და მისი მშობლების ან ისეთი სხვა პირების მდგომარეობას, რომლებიც ბავშვზე ზრუნვას უზრუნველყოფენ.

3. არასრულფასოვანი ბავშვის განსაკუთრებული საჭიროებების აღიარებით დახმარების აღმოჩენა, ამ მუხლის 2 პუნქტის შესაბამისად, შეძლებისდაგვარად, უსასყიდლოდ ხდება, მშობლების ან ბავშვზე

ზრუნვის უზრუნველყოფი სხვა პირების ფინანსური რესურსების გათვალისწინებით და მიზნად ისახავს, არასრულფასოვანი ბავშვი უზრუნველყოფილ იქნეს იმით, რომ მისთვის ეფექტიანად ხელმისაწვდომი იყოს განათლების, პროფესიული მომზადების, სამედიცინო მომსახურების, ჯანმრთელობის აღდგენის, შრომითი საქმიანობისათვის მომზადების სფერო და დასვენების საშუალებები იმგვარად, რომ მოხდეს ბავშვის რაც შეიძლება სრულად ჩაბმა სოციალურ ცხოვრებაში და მიღწეულ იქნეს მისი პიროვნების განვითარება, მათ შორის, ბავშვის კულტურული და სულიერი განვითარება.

4. მონაწილე სახელმწიფოები, საერთაშორისო თანამშრომლობის სულისკვეთებით, ხელს უწყობენ შესაბამისი ინფორმაციის გაცვლას პროფილაქტიკური ჯანმრთელობის დაცვის და არასრულფასოვანი ბავშვების სამედიცინო, ფსიქოლოგიური და ფუნქციური მკურნალობის სფეროში, მათ შორის, რეაბილიტაციის, ზოგადსაგანმანათლებლო და პროფესიული მომზადების მეთოდების შესახებ ინფორმაციის გავრცელებას, აგრეთვე, იმ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას, რათა მონაწილე სახელმწიფოებმა გააუმჯობესონ თავიანთი შესაძლებლობანი და ცოდნა და გააფართოონ თავიანთი გამოცდილება ამ სფეროში. ამასთან დაკავშირებით, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს განვითარებადი ქვეყნების მოთხოვნილებებს.

მუხლი 24

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ბავშვის უფლებას, ისარგებლოს ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის ყველაზე სრულყოფილი მომსახურებით და ავადმყოფობათა მკურნალობისა და ჯანმრთელობის აღდგენის საშუალებებით. მონაწილე სახელმწიფოები ესწრაფვიან უზრუნველყონ, რომ არც ერთ ბავშვს არ შეეღობოს უფლება, ხელი მიუწვდებოდეს ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის ამგვარ მომსახურებაზე.

2. მონაწილე სახელმწიფოები ცდილობენ, სრულად განახორციელონ ეს უფლება და, კერძოდ, მიმართავენ საჭირო ღონისძიებებს, რათა:

ა) შეამცირონ ახალშობილთა სიკვდილიანობისა და ბავშვთა სიკვდილიანობის დონეები;

ბ) ყველა ბავშვი უზრუნველყონ საჭირო სამედიცინო დახმარებით და ჯანმრთელობის დაცვით, ამასთან უპირველესი ყურადღება დაუთმონ პირველადი სამედიცინო-სანიტარიული დახმარების განვითარებას;

გ) ებრძოლონ დაავადებებსა და საკვების ნაკლებობას, მათ შორის, პირველადი სამედიცინო-სანიტარიული დახმარების ფარგლებში, სხვა საშუალებებთან ერთად, იმ გზით, რომ გამოიყენონ ადვილად ხელმისაწვდომი ტექნოლოგიები და უზრუნველყონ საკმარისი ყუათიანი სურსათითა და სუფთა სასმელი წყლით, გარემოს დაბინძურების საფრთხისა და რისკის გათვალისწინებით;

დ) დედას სათანადო მომსახურება გაუწიონ ჯანმრთელობის დასაცავად მშობიარობამდე და მშობიარობის შემდგომ პერიოდებში;

ე) უზრუნველყონ, რომ საზოგადოების ყველა ფენა, კერძოდ, მშობლები და ბავშვები, სათანადოდ იყვნენ ინფორმირებული ბავშვთა ჯანმრთელობისა და კვების, ძუძუთი კვების უპირატესობის, ბავშვის საცხოვრებელ გარემოში ჰიგიენის, სანიტარიის და უბედური შემთხვევების თავიდან აცილების შესახებ, აგრეთვე, რომ მათთვის ხელმისაწვდომი იყოს განათლება და დახმარება ეწეოდეთ ასეთი ცოდნის გამოყენებაში;

ვ) განავითარონ საგანმანათლებლო მუშაობა და მომსახურება პროფილაქტიკური სამედიცინო დახმარებისა და ოჯახის სიდიდის დაგეგმვის სფეროში.

3. მონაწილე სახელმწიფოები ყველა ეფექტიან და საჭირო ზომას მიმართავენ, რათა აღმოფხვრან ტრადიციული პრაქტიკა, რომელიც უარყოფითად მოქმედებს ბავშვების ჯანმრთელობაზე.

4. მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებულია კისრულობენ, ხელი შეუწყონ საერთაშორისო თანამშრომლობას და განავითარონ იგი, რათა თანდათან მიაღწიონ ამ მუხლით აღიარებული უფლების სრულად განხორციელებას. ამასთან დაკავშირებით, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს განვითარებადი ქვეყნების მოთხოვნილებებს.

მუხლი 25

მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ კომპეტენტური ორგანოების მიერ მოვლის მიზნით მზრუნველობისათვის გადაცემული ბავშვის უფლებას დაცვაზე ან ფიზიკურ, ანდა ფსიქიკურ მკურნალობაზე, ბავშვის მკურნალობის პერიოდულ შეფასებაზე და ბავშვისადმი ასეთ ზრუნვასთან დაკავშირებულ ყველა სხვა პირობაზე.

მუხლი 26

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ყველა ბავშვის უფლებას, ისარგებლოს სოციალური უზრუნველყოფის სიკეთეებით, მათ შორის, სოციალური დაზღვევით, და საჭირო ღონისძიებებს ახორციელებენ ამ უფლების სრული განხორციელების მისაღწევად თავიანთი ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად.

2. ეს სიკეთეები ეძლევათ არსებული რესურსებისა და ბავშვისა და მისი მოვლისათვის პასუხისმგებელი პირების შესაძლებლობათა გათვალისწინებით, აგრეთვე, ნებისმიერი მოსაზრებით, რომლებიც უკავშირდება მისი სახელით ბავშვის მიერ სიკეთის მიღებას.

მუხლი 27

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ყოველი ბავშვის უფლებას მისი ფიზიკური, გონებრივი, სულიერი, ზნეობრივი და სოციალური განვითარებისათვის საჭირო ცხოვრების დონეზე.

2. მშობელს (მშობლებს) ან ბავშვის აღმზრდელ სხვა პირებს აკისრიათ ძირითადი პასუხისმგებლობა იმისათვის, რომ თავიანთი შესაძლებლობებისა და ფინანსური საშუალებების ფარგლებში უზრუნველყონ ბავშვის განვითარებისათვის საჭირო ცხოვრების პირობები.

3. მონაწილე სახელმწიფოები, ეროვნული პირობების შესაბამისად და თავიანთი შესაძლებლობები ფარგლებში, მიმართავენ საჭირო ზომებს, რათა დახმარება გაუწიონ მშობლებს და ბავშვის აღმზრდელ სხვა პირებს ამ უფლების განხორციელებაში და, აუცილებლობის შემთხვევაში, მატერიალურ დახმარებას უწევენ და ხელს უწყობენ პროგრამებს, განსაკუთრებით, კვებით, ტანსაცმლითა და საცხოვრებლით უზრუნველყოფასთან დაკავშირებულ პროგრამებს.

4. მონაწილე სახელმწიფოები ყოველ ღონეს ხმარობენ იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ბავშვი მოსაველად დაუბრუნდეთ მშობლებს ან ბავშვისათვის ფინანსურად პასუხისმგებელ სხვა პირებს როგორც მონაწილე სახელმწიფოში, ისე საზღვარგარეთ. კერძოდ, თუ ბავშვისათვის ფინანსურად პასუხისმგებელი პირი და ბავშვი სხვადასხვა სახელმწიფოში ცხოვრობენ, მონაწილე სახელმწიფო ხელს უწყობს საერთაშორისო შეთანხმებებთან მიერთებას ან ასეთ შეთანხმებათა დადებას, აგრეთვე, სხვა შესაბამის მორიგებათა დადებას.

მუხლი 28

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ბავშვის განათლების უფლებას და თანაბარი შესაძლებლობების საფუძველზე ამ უფლების განხორციელების თანდათანობით მიღწევის მიზნით, კერძოდ:

ა) აწესებენ უფასო და სავალდებულო დაწყებით განათლებას;

ბ) ხელს უწყობენ საშუალო განათლების, როგორც ზოგადის, ისე პროფესიულის, სხვადასხვა ფორმების განვითარებას, უზრუნველყოფენ მის ხელმისაწვდომობას ყველა ბავშვისათვის და აგრეთვე მიმართავენ ისეთ საჭირო ღონისძიებებს, როგორცაა უფასო განათლების შემოღება და, აუცილებლობის შემთხვევაში, ფინანსური დახმარების გაწევა;

გ) უზრუნველყოფენ უმაღლესი განათლების ყველასთვის ხელმისაწვდომობას თითოეულის უნარის საფუძველზე, ყველა საჭირო საშუალების დახმარებით;

დ) უზრუნველყოფენ ყველა ბავშვისათვის განათლებისა და პროფესიული მომზადების სფეროში ინფორმაციისა და მასალების ხელმისაწვდომობას;

ე) მიმართავენ ხელშეწყობის ღონისძიებებს, რომ რეგულარულად დადიოდნენ სკოლაში და შემცირდეს იმ მოსწავლეთა რიცხვი, რომლებმაც მიატოვეს სკოლა.

2. მონაწილე სახელმწიფოები ყოველ ღონეს ხმარობენ იმის უზრუნველსაყოფად, რომ სასკოლო დისციპლინას იკავდნენ ბავშვის ადამიანური ღირსების პატივისცემის გამომხატველი მეთოდების დახმარებით და წინამდებარე კონვენციის შესაბამისად.

3. მონაწილე სახელმწიფოები ხელს უწყობენ და განავითარებენ საერთაშორისო თანამშრომლობას განათლებასთან დაკავშირებულ საკითხებზე, კერძოდ, მთელ მსოფლიოში უმეცრებისა და უწიგნურობის ლიკვიდაციის ხელშეწყობის და სამეცნიერო-ტექნიკური ცოდნისა და სწავლების თანამედროვე მეთოდების ხელმისაწვდომობის გაადვილების მიზნით. ამასთან დაკავშირებით, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს განვითარებადი ქვეყნების მოთხოვნილებებს.

მუხლი 29

1. მონაწილე სახელმწიფოები თანხმდებიან იმაზე, რომ ბავშვის განათლება გამიზნული უნდა იყოს იმისათვის, რომ:

ა) ბავშვის პიროვნება, ნიჭი და გონებრივი და ფიზიკური შესაძლებლობები რაც შეიძლება სრული მოცულობით განვითარდეს;

ბ) აღიზარდოს ადამიანის უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლებების, აგრეთვე, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდებით გამოცხადებული პრინციპების პატივისცემა;

გ) აღიზარდოს ბავშვში მშობლების, მისი კულტურული თავისთავადობის, ენისა და ღირებულებების, თავის საცხოვრებელი ქვეყნის, თავისი წარმომავლობის ქვეყნის და მისი საკუთრებისგან განსხვავებული ცივილიზაციების ღირებულებათა პატივისცემა;

დ) ბავშვი მომზადდეს თავისუფალ საზოგადოებაში შეგნებული ცხოვრებისათვის გაგების, მშვიდობის, შემწყნარებლობის, მამაკაცებისა და ქალების თანასწორობის, ყველა ხალხს, ეთნიკურ, ეროვნულ და რელიგიურ ჯგუფებს, აგრეთვე მკვიდრი მოსახლეობის წარმომადგენელთა შორის მეგობრობის სულისკვეთებით;

ე) აღიზარდოს გარემოსადმი პატივისცემის გრძნობა.

2. ამ მუხლის ან 28 მუხლის არც ერთი ნაწილი არ უნდა იყოს გაგებული, როგორც ცალკეული პირებისა და ორგანოების შემზღვეველი იმაში, რომ შექმნან სასწავლო დაწესებულებები და უხელმძღვანელონ მათ ამ მუხლის 1 პუნქტში ჩამოყალიბებული პრინციპების განუხრელი დაცვის პირობით და შეასრულონ ის მოთხოვნები, რომ ასეთი სასწავლებლებში მიცემული განათლება შეესაბამებოდეს მინიმალურ ნორმებს, რომლებიც სახელმწიფომ შეიძლება დაადგინოს.

მუხლი 30

იმ სახელმწიფოებში, სადაც არსებობენ ეთნიკური, რელიგიური ან ენობრივი ჯგუფები ან მკვიდრი მოსახლეობის წარმომადგენელი პირები, ბავშვს, რომელიც ასეთ უმცირესობებს ან მკვიდრ მოსახლეობას ეკუთვნის, უარი არ უნდა ეთქვას უფლებაზე, თავისი ჯგუფის სხვა წევრებთან ერთად ისარგებლოს თავისი კულტურით, თავისი რელიგიით და ადასრულოს მისი რიტუალები, აგრეთვე, ისარგებლოს მშობლიური ენით.

მუხლი 31

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ბავშვის დასვენების უფლებას, იმ უფლებას, რომ მონაწილეობდეს თამაშებსა და გასართობ ღონისძიებებში, რომლებიც შეესაბამება მის ასაკს, და თავისუფლად მონაწილეობდეს კულტურულ ცხოვრებასა და ხელოვნებაში.

2. მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ და ხელს უწყობენ ბავშვის უფლებას, ყოველმხრივ მონაწილეობდეს კულტურულ და შემოქმედებით ცხოვრებაში და ხელს უწყობენ, რომ შესაბამისი და თანასწორი შესაძლებლობანი მიეცეთ კულტურული და შემოქმედებითი საქმიანობისა და დასვენებისათვის.

მუხლი 32

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ბავშვის უფლებას, დაცული იყოს ეკონომიკური ექსპლუატაციისაგან და ნებისმიერი ისეთი სამუშაოსგან, რომელიც შეიძლება საშიში იყოს მისი ჯანმრთელობისათვის ან დაბრკოლებას უქმნიდეს მას განათლების მიღებაში, ანდა ზიანს აყენებდეს მის ჯანმრთელობას და ფიზიკურ, გონებრივ, სულიერ, მორალურ და სოციალურ განვითარებას.

2. მონაწილე სახელმწიფოები ახორციელებენ საკანონმდებლო და სოციალურ ღონისძიებებს, აგრეთვე ღონისძიებებს განათლების სფეროში, რათა უზრუნველყონ ამ მუხლის შესრულება. ამ მიზნით, ხელმძღვანელობენ რა სხვა საერთაშორისო დოკუმენტების შესაბამისი დებულებებით, მონაწილე სახელმწიფოები, კერძოდ:

ა) ადგენენ მინიმალურ ასაკს ან მინიმალურ ასაკებს სამუშაოზე მიღებისათვის;

ბ) ადგენენ საჭირო მოთხოვნებს სამუშაო დღის ხანგრძლივობისა და შრომის პირობების შესახებ;

გ) ითვალისწინებენ შესაბამისი სახის სასჯელს ან სხვა სანქციებს ამ მუხლის ეფექტიანი განხორციელების უზრუნველსაყოფად.

მუხლი 33

მონაწილე სახელმწიფოები ახორციელებენ ყველა საჭირო ღონისძიებას, მათ შორის, საკანონმდებლო, ადმინისტრაციულ და სოციალურ ღონისძიებებს, აგრეთვე ღონისძიებებს განათლების სფეროში, რათა დაიცვან ბავშვები ნარკოტიკული საშუალებებისა და ფსიქოტროპული ნივთიერებების უკანონო მოხმარებისაგან, როგორც ისინი განსაზღვრულია შესაბამის საერთაშორისო ხელშეკრულებაში, და არ დაუშვან ბავშვების გამოყენება ასეთი ნივთიერებების უკანონო წარმოებასა და ვაჭრობაში.

მუხლი 34

მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებულებას კისრულობენ, დაიცვან ბავშვი ყველა ფორმის სექსუალური ექსპლუატაციისაგან და სექსუალური ცდუნებისაგან. ამ მიზნით, მონაწილე სახელმწიფოები, კერძოდ, ეროვნულ, ორმხრივ და მრავალმხრივ დონეებზე ახორციელებენ ყველა საჭირო ღონისძიებას, რათა აღკვეთონ:

- ა) ბავშვის დაყოლიება ან იძულება ნებისმიერ უკანონო სექსუალურ საქმიანობაზე;
- ბ) ბავშვების გამოყენება ექსპლუატაციის მიზნით პროსტიტუციაში ან სხვა უკანონო სექსუალურ პრაქტიკაში;
- გ) ბავშვების გამოყენება ექსპლუატაციის მიზნით პორნოგრაფიაში და პორნოგრაფიულ მასალებში.

მუხლი 35

მონაწილე სახელმწიფოები ეროვნულ, ორმხრივ და მრავალმხრივ დონეებზე ახორციელებენ ყველა საჭირო ღონისძიებას, რათა აღკვეთონ ბავშვების მოტაცება, ბავშვებით ვაჭრობა ან მათი კონტრაბანდა ნებისმიერი მიზნით და ნებისმიერი ფორმით.

მუხლი 36

მონაწილე სახელმწიფოები ბავშვს იცავენ ყველა სხვა ფორმის ექსპლუატაციისაგან, რომელიც ზიანს აყენებს ბავშვის კეთილდღეობის ნებისმიერ ასპექტს.

მუხლი 37

მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ, რომ:

- ა) არც ერთმა ბავშვმა არ განიცადოს წამება ან სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობა ან დასჯა. არც სიკვდილით დასჯა, არც სამუდამო პატიმრობა, რაც გათავისუფლების შესაძლებლობას არ ითვალისწინებს, არ მიესჯებათ დანაშაულისათვის 18 წლამდე ასაკის პირებს;
- ბ) არც ერთ ბავშვს არ აღეკვეთოს თავისუფლება უკანონო ან ნებისმიერი სახით. დაპატიმრება, დაკავება ან დატუსაღება ხორციელდება კანონის თანახმად და გამოიყენება მხოლოდ უკიდურეს ზომად და დროის რაც შეიძლება შესაბამისი მოკლე პერიოდის განმავლობაში;
- გ) ყოველი თავისუფლებააღკვეთილი ბავშვი უნდა სარგებლობდეს ჰუმანური მოპყრობით და მისი პიროვნების განუყოფელი ღირსების პატივისცემით მისი ასაკის პირთა მოთხოვნილებების გათვალისწინებით. კერძოდ, ყოველი თავისუფლებააღკვეთილი ბავშვი განცალკევებული უნდა იყოს უფროსებისგან, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა მიჩნეულია, რომ ამის გაკეთება არ ღირს ბავშვის საუკეთესო ინტერესებისათვის, და ჰქონდეს უფლება, კავშირი იქონიოს თავის ოჯახთან მიმოწერის და პაემნის მეშვეობით, გარდა განსაკუთრებული გარემოებებისა;
- დ) ყოველ თავისუფლებააღკვეთილ ბავშვს ჰქონდეს უფლება, დაუყოვნებლივ ისარგებლოს სამართლებრივი და სხვა შესაბამისი დახმარებით, აგრეთვე, უფლება, გაასაჩივროს თავისი თავისუფლების აღკვეთის კანონიერება სასამართლოს ან სხვა კომპეტენტური, დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი ორგანოს წინაშე და უფლება, რომ დაუყოვნებლივ მიიღონ მათ გადაწყვეტილება ნებისმიერი ასეთი პროცესუალური მოქმედების მიმართ.

მუხლი 38

1. მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებულია კისრულობენ, პატივი სცენ საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართალს, რომელიც მათ მიმართ გამოიყენება შეიარაღებული კონფლიქტის შემთხვევაში და უკავშირდება ბავშვებს, და უზრუნველყონ მათი დაცვა.
2. მონაწილე სახელმწიფოები ყოველ შესაძლო ზომას მიმართავენ, რათა უზრუნველყონ, რომ 15 წლამდე ასაკის პირები უშუალო მონაწილეობას არ მიიღებდნენ საომარ მოქმედებებში.
3. მონაწილე სახელმწიფოები თავს იკავებენ თავიანთ შეიარაღებულ ძალებში სამსახურისათვის 15 წლამდე ასაკის ნებისმიერი პირის გაწვევისაგან. იმ პირების გაწვევისას, რომლებმაც 15 წლის ასაკს მიაღწიეს, მაგრამ ჯერ 18 წელი არ შესრულებიათ, მონაწილე სახელმწიფოები ცდილობენ, უპირატესობა უფროსი ასაკის პირებს მიანიჭონ.
4. საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიხედვით, თავიანთ მოვალეობათა თანახმად, რომლებიც უკავშირდება სამოქალაქო მოსახლეობის დაცვას შეიარაღებული კონფლიქტების დროს, მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებულია კისრულობენ, ყველა შესაძლო ღონეს მიმართონ, რათა უზრუნველყონ შეიარაღებულ კონფლიქტში მოქცეულ ბავშვთა დაცვა და მათი მოვლა.

მუხლი 39

მონაწილე სახელმწიფოები ყველა საჭირო ზომას მიმართავენ, რათა ხელი შეუწყონ იმ ბავშვის ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ აღდგენას და სოციალურ რეინტეგრაციას, რომელიც არის ყველა სახის უგულვებელყოფის, ექსპლუატაციისა და ბოროტმოქმედების, წამების ან ნებისმიერი სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის, დასჯის ან შეიარაღებული კონფლიქტის მსხვერპლი. ასეთი აღდგენა და რეინტეგრაცია უნდა ხორციელდებოდეს ბავშვის ჯანმრთელობის, საკუთარი თავის პატივისცემის და ღირსების უზრუნველყოფის პირობებში.

მუხლი 40

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ყოველი იმ ბავშვის უფლებას, რომელმაც, როგორც მიჩნეულია, დაარღვია სისხლის სამართლის კოდექსი, ბრალად ედება მისი დარღვევა ან ბრალეულადაა მიჩნეული მის დარღვევაში, ისეთ მოპყრობაზე, რომელიც ხელს უწყობს ბავშვში ღირსების და პიროვნული მნიშვნელობის გრძობის განვითარებას, განუმტკიცებს ადამიანის უფლებებისადმი და სხვათა ძირითადი თავისუფლებებისადმი პატივისცემას და რომლის დროსაც გათვალისწინებულია ბავშვის ასაკი და სასურველია ხელი შეუწყონ მის რეინტეგრაციას და მის მიერ საზოგადოებაში სასარგებლო როლის შესრულებას.
2. ამ მიზნებით და საერთაშორისო დოკუმენტების შესაბამისი დებულებების გათვალისწინებით, მონაწილე სახელმწიფოები, კერძოდ, უზრუნველყოფენ, რომ:
  - ა) არც ერთი ბავშვი არ ჩაითვალოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დამრღვევად, არ ედებოდეს ბრალი და არ აღიარონ ბრალეულად მის დარღვევაში მოქმედების ან უმოქმედობის მიზეზით, რომლებიც არ იყო აკრძალული ეროვნული ან საერთაშორისო სამართლით მისი ჩადენის დროს;
  - ბ) ყოველ ბავშვს, რომელმაც, როგორც მიჩნეულია, დაარღვია სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ან ბრალად ედება მისი დარღვევა, ჰქონდეს, სულ ცოტა, შემდეგი გარანტიები:
    - i) უდანაშაულობის პრეზუმპცია, სანამ მისი ბრალი კანონის თანახმად არ დამტკიცდება;

ii) დაუყოვნებლივ და უშუალოდ იყოს ინფორმირებული მის წინააღმდეგ წაყენებული ბრალდებების შესახებ და, აუცილებლობის შემთხვევაში, მშობლების ან კანონიერი მეურვეების მეშვეობით და მიიღოს სამართლებრივი ან სხვა საჭირო დახმარება თავისი დაცვის მომზადებისას და განხორციელებისას;

iii) განსახილველ საკითხზე დაუყოვნებლივ მიიღოს გადაწყვეტილება კომპეტენტურმა, დამოუკიდებელმა და მიუკერძოებელმა ორგანომ ან სასამართლო ორგანომ კანონის შესაბამისად სასამართლო მოსმენის დროს ადვოკატის ან სხვა შესაბამისი პირის თანდასწრებით და, თუ ეს არ მიიჩნევა ბავშვის საუკეთესო ინტერესების საწინააღმდეგოდ, კერძოდ, მისი ასაკისა და მისი მშობლების ან კანონიერი მეურვეების მდგომარეობის გათვალისწინებით;

iv) არ განიცადოს იძულება, რომ მისცეს მოწმის ჩვენება ან აღიაროს ბრალეულობა; შეისწავლოს ბრალდების მოწმეთა ჩვენებები ან დამოუკიდებლად, ან სხვა პირების დახმარებით და უზრუნველყოფილი იქნეს დაცვის მოწმეთა თანასწორი მონაწილეობა და მათი ჩვენებების შესწავლა;

v) თუ მიჩნეულია, რომ ბავშვმა დაარღვია სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, ზემდგომმა კომპეტენტურმა, დამოუკიდებელმა და მიუკერძოებელმა ორგანომ კანონის თანახმად ხელახლა განიხილოს შესაბამისი გადაწყვეტილება და ამასთან დაკავშირებით მიღებული ნებისმიერი ზომები;

vi) თარჯიმნის უფასო დახმარება, თუ ბავშვს არ ესმის გამოყენებული ენა ან არ ლაპარაკობს ამ ენაზე;

vii) მისი პირადი ცხოვრების სრული პატივისცემა გარჩევის ყველა სტადიაში.

3. მონაწილე სახელმწიფოები ესწრაფვიან, ხელი შეუწყონ ისეთ ბავშვებთან უშუალოდ დაკავშირებული კანონების, პროცედურების, ორგანოებისა და დაწესებულებების დადგენას, რომლებმაც, როგორც მიჩნეულია, დაარღვიეს სისხლის სამართლის კოდექსი, ბრალად ედებათ მისი დარღვევა ან ბრალეულად არიან მიჩნეული მის დარღვევაში, და კერძოდ:

ა) მინიმალური ასაკის დადგენას, რომლის ქვემოთაც მიჩნეულია, რომ ბავშვებს არ შეუძლიათ სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დარღვევა;

ბ) თუ აუცილებელია და სასურველი, ასეთი ბავშვებისადმი მიიღონ ზომები სასამართლო გარჩევის გამოუყენებლად ადამიანის უფლებების და სამართლებრივი გარანტიების სრული დაცვის პირობით.

4. საჭიროა ისეთი სხვადასხვა ღონისძიება, როგორცაა მოვლა, ზრუნვისა და ზედამხედველობის შესახებ დებულება, საკონსულტაციო მომსახურება, გამოსაცდელი ვადის დანიშვნა, აღზრდა, სწავლებისა და პროფესიული მომზადების პროგრამები და მოვლის სხვა ფორმები, რომლებიც დაწესებულებებში მოვლის მაგივრობას გასწევს, იმ მიზნით, რომ უზრუნველყოფილი იყოს ბავშვისადმი ისეთი მოპყრობა, რომელიც შეესაბამება მის კეთილდღეობას, აგრეთვე მის მდგომარეობას და დანაშაულის ხარისხს.

მუხლი 41

ამ კონვენციაში არაფერი არ არღვევს ნებისმიერ დებულებას, რომელიც უმეტესწილად უწყობს ხელს ბავშვის უფლებათა განხორციელებას და რომელსაც შეიძლება შეიცავდეს:

ა) მონაწილე სახელმწიფოს კანონი: ან

ბ) მოცემული სახელმწიფოს მიმართ მოქმედი საერთაშორისო სამართლის ნორმები.

ნაწილი II

მუხლი 42

მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებულიებას კისრულობენ, სათანადო და ქმედითი საშუალებების გამოყენებით, კონვენციის პრინციპები და დებულებები ფართოდ გააცნონ როგორც უფროსებს, ასევე ბავშვებს.

მუხლი 43

1. მონაწილე სახელმწიფოთა მიერ წინამდებარე კონვენციის შესაბამისად ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებაში მიღწეული პროგრესის განხილვის მიზნით, არსდება ბავშვის უფლებათა კომიტეტი, რომელიც ქვემოთ გათვალისწინებულ ფუნქციებს ასრულებს.

2. კომიტეტი შედგება ათი ექსპერტისაგან, რომლებიც გამოირჩევიან მაღალი ზნეობრივი თვისებებით და აღიარებული კომპეტენციით სფეროში, რომელსაც წინამდებარე კონვენცია მოიცავს. კომიტეტის წევრებს ირჩევენ მონაწილე სახელმწიფოები თავიანთ მოქალაქეთა წრიდან და ისინი თავიანთი სახელით მოქმედებენ, ამასთან ყურადღება ეპყრობა სამართლიან გეოგრაფიულ განაწილებას, აგრეთვე, მთავარ სამართლებრივ სისტემებს.

3. კომიტეტის წევრებს მონაწილე სახელმწიფოთა მიერ დასახელებული პირების სიიდან ფარული კენჭისყრით ირჩევენ. ყოფილ მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია თავის მოქალაქეთა წრიდან ერთი პირი დაასახელოს.

4. კომიტეტში თავდაპირველი არჩევნები იმართება არაუგვიანეს ექვსი თვის შემდეგ წინამდებარე კონვენციის ძალაში შესვლის დღიდან, შემდგომში – ორ წელიწადში ერთხელ. ყოველი არჩევნების გამართვის დღემდე სულ ცოტა ოთხი თვით ადრე, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივანი მონაწილე სახელმწიფოებს მიმართავს წერილით, რომელშიც სთავაზობს მათ ორი თვის განმავლობაში წამოაყენონ თავიანთი კანდიდატურები. შემდეგ გენერალური მდივანი ანბანის მიხედვით ადგენს ამგვარად დასახელებული პირების სიას მონაწილე სახელმწიფოების მითითებით, რომლებმაც ეს პირები დაასახელეს, და ამ სიას წარუდგენს წინამდებარე კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოებს.

5. არჩევნები იმართება მონაწილე სახელმწიფოების თათბირზე, რომლებსაც გენერალური მდივანი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ცენტრალურ დაწესებულებებში იწვევს. ამ თათბირებზე, რომლებზეც მონაწილე სახელმწიფოების ორი მესამედი შეადგენს კვორუმს, კომიტეტის შემადგენლობაში არჩეულად ითვლებიან კანდიდატები, რომლებმაც მონაწილე სახელმწიფოების კენჭისყრის დამსწრე და მონაწილე წარმომადგენლების ხმების უმეტესი რაოდენობა და ხმების აბსოლუტური უმრავლესობა მოიპოვეს.

6. კომიტეტის წევრებს ოთხი წლის ვადით ირჩევენ. მათ უფლება აქვთ, ხელახლა იყვნენ არჩეული მათი კანდიდატურების განმეორებით დასახელების შემთხვევაში. პირველ არჩევნებში არჩეული ხუთი წევრის უფლებამოსილების ვადა ორწლიანი პერიოდის დამლევს იწურება; პირველი არჩევნების შემდეგ ამ ხუთი წევრის სახელებს დაუყოვნებლივ ადგენს წილის ყრით თათბირის თავმჯდომარე.

7. კომიტეტის რომელიმე წევრის სიკვდილის ან გადადგომის შემთხვევაში ან თუ მას რაიმე მიზეზით აღარ შეუძლია კომიტეტის წევრის მოვალეობის შესრულება, მონაწილე სახელმწიფო, რომელმაც კომიტეტის ეს წევრი წამოაყენა, დარჩენილი ვადისთვის ნიშნავს სხვა ექსპერტს თავის მოქალაქეთა წრიდან კომიტეტის მიერ მოწონების პირობით.

8. კომიტეტი პროცედურის საკუთარ წესებს ადგენს.

9. კომიტეტი ორი წლის ვადით ირჩევს თავის თანამდებობის პირებს.

10. კომიტეტის სესიები, როგორც წესი, იმართება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ცენტრალურ დაწესებულებებში ან კომიტეტის მიერ განსაზღვრულ ნებისმიერ სხვა შესაფერის ადგილას. კომიტეტი, როგორც წესი, თავის სესიებს ყოველწლიურად მართავს. კომიტეტის სესიის ხანგრძლივობა განისაზღვრება ან საჭიროების შემთხვევაში გადაისინჯება წინამდებარე კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოების თათბირზე, გენერალური ასამბლეის მოწონების პირობით.

11. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივანი გამოყოფს საჭირო პერსონალს და მატერიალურ სახსრებს კომიტეტის მიერ წინამდებარე კონვენციის შესაბამისად თავისი ფუნქციების ეფექტიანი განხორციელებისათვის.

12. წინამდებარე კონვენციის შესაბამისად დაარსებული კომიტეტის წევრები იღებენ გენერალური ასამბლეის მიერ დაწესებულ გასამრჯელოს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სახსრებიდან და გენერალური ასამბლეის მიერ დადგენილი პირობებით.

მუხლი 44

1. მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებულია კისრულობენ, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივნის მეშვეობით, კომიტეტს წარუდგინონ მოხსენებები კონვენციით აღიარებული უფლებების დამკვიდრებისათვის მათ მიერ გატარებული ღონისძიებების შესახებ და ამ უფლებათა განხორციელებაში მიღწეული პროგრესის შესახებ:

ა) ორი წლის განმავლობაში შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფოსათვის კონვენციის ძალაში შესვლიდან;

ბ) შემდგომში ყოველ ხუთ წელიწადში.

2. ამ მუხლის შესაბამისად წარდგენილ მოხსენებებში მითითებულია ფაქტორები და სირთულეები, თუკი ასეთები არსებობს, რომლებიც გავლენას ახდენს წინამდებარე კონვენციით ნაკისრ ვალდებულებათა შესრულების ხარისხზე. მოხსენებები შეიცავს აგრეთვე საკმარის ინფორმაციას იმის უზრუნველსაყოფად, რომ კომიტეტმა სრულად შეიტყოს კონვენციის მოქმედება მოცემულ ქვეყანაში.

3. არ არის აუცილებელი, რომ მონაწილე სახელმწიფომ, რომელმაც კომიტეტს წარუდგინა ყოველმხრივი თავდაპირველი მოხსენება, ამ მუხლის „ბ“ პუნქტის შესაბამისად წარსადგენ შემდგომ მოხსენებებში გაიმეოროს ადრე ჩამოყალიბებული ძირითადი ინფორმაცია.

4. კომიტეტს შეუძლია მონაწილე სახელმწიფოსაგან მოითხოვოს წინამდებარე კონვენციის განხორციელებასთან დაკავშირებული დამატებითი ინფორმაცია.

5. კომიტეტის საქმიანობის შესახებ მოხსენებები გენერალურ ასამბლეას ორ წელიწადში ერთხელ უნდა წარედგინოს ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს მეშვეობით.

6. მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ საკუთარი მოხსენებების ფართო საჯაროობას თავიანთ ქვეყნებში.

მუხლი 45

კონვენციის ეფექტიანი განხორციელების ხელშეწყობისა და წინამდებარე კონვენციის მოქმედების სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობის წახალისების მიზნით:

ა) გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სპეციალიზებულ დაწესებულებებს, ბავშვთა ფონდს და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სხვა ორგანოებს უფლება აქვთ, წარმოდგენილი იყვნენ წინამდებარე კონვენციის ისეთ დებულებათა განხორციელების შესახებ საკითხთა განხილვისას, რომლებიც მათი უფლებამოსილების სფეროში შედის. კომიტეტს შეუძლია გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სპეციალიზებულ დაწესებულებებს, ბავშვთა ფონდებს და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სხვა კომპეტენტურ ორგანოებს, როცა ამას მიზანშეწონილად მიიჩნევს, წარუდგინოს ექსპერტთა დასკვნა იმ დარგებში კონვენციის განხორციელების თაობაზე, რომლებიც მათი შესაბამისი უფლებამოსილების სფეროში შედის. კომიტეტს შეუძლია გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სპეციალიზებულ დაწესებულებებს, ბავშვთა ფონდს და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სხვა ორგანოებს შესთავაზოს, წარმოადგინონ მოხსენებები მათი საქმიანობის სფეროში შემავალ დარგებში კონვენციის განხორციელების შესახებ;

ბ) კომიტეტი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სპეციალიზებულ დაწესებულებებში, ბავშვთა ფონდში და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სხვა კომპეტენტურ ორგანოებში გზავნის, როცა ამას მიზანშეწონილად მიიჩნევს, მონაწილე სახელმწიფოების ნებისმიერ მოხსენებებს, რომლებიც შეიცავს ტექნიკური კონსულტაციის ან დახმარების შესახებ თხოვნას ან რომლებშიც აღნიშნულია ამის საჭიროება, აგრეთვე კომიტეტის შენიშვნებსა და წინადადებებს, თუკი ასეთები არსებობს, ასეთი თხოვნების ან მითითებების თაობაზე;

გ) კომიტეტს შეუძლია, გენერალურ ასამბლეას რეკომენდაცია მისცეს, რომ შესთავაზოს გენერალურ მდივანს, თავისი სახელით მოაწყოს გამოკვლევები ბავშვის უფლებებთან დაკავშირებულ ცალკეულ საკითხებზე;

დ) კომიტეტს შეუძლია შეიტანოს იმ ინფორმაციაზე დაფუძნებული ზოგადი ხასიათის წინადადებები და რეკომენდაციები, რომელიც მიღებულია წინამდებარე კონვენციის 44 და 45 მუხლების შესაბამისად. ასეთი ზოგადი ხასიათის წინადადებებსა და რეკომენდაციებს უგზავნიან ნებისმიერ დაინტერესებულ მონაწილე სახელმწიფოს და აცნობებენ გენერალურ ასამბლეას მონაწილე სახელმწიფოების შენიშვნებთან ერთად, თუკი ასეთები არსებობს.

ნაწილი III

მუხლი 46

წინამდებარე კონვენცია ხელმოსაწერად გახსნილია ყველა სახელმწიფოსათვის.

მუხლი 47

წინამდებარე კონვენცია ექვემდებარება რატიფიკაციას. სარატიფიკაციო სიგელები შესანახად ბარდება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს.

მუხლი 48

წინამდებარე კონვენცია მიერთებისათვის გახსნილია ნებისმიერი სახელმწიფოსათვის. მიერთების შესახებ დოკუმენტები შესანახად ბარდება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს.

მუხლი 49

1. წინამდებარე კონვენცია ძალაში შედის გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივანისათვის მეოცე სარატიფიკაციო სიგელის ან მიერთების შესახებ დოკუმენტის შესანახად ჩაბარების თარიღის შემდეგ ოცდამეათე დღეს.

2. ყოველი სახელმწიფოსათვის, რომელიც მოახდენს წინამდებარე კონვენციის რატიფიკაციას ან მიუერთდება მას მეოცე სარატიფიკაციო სიგელის ან მიერთების შესახებ დოკუმენტის შესანახად ჩაბარების შემდეგ, წინამდებარე კონვენცია ძალაში შედის ამ სახელმწიფოს მიერ თავისი სარატიფიკაციო სიგელის ან მიერთების შესახებ დოკუმენტის ჩაბარებიდან ოცდამეათე დღეს.

მუხლი 50

1. ნებისმიერ მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია შესთავაზოს შესწორება და წარუდგინოს იგი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს. შემდეგ გენერალური მდივანი შეთავაზებულ შესწორებას უგზავნის მონაწილე სახელმწიფოებს თხოვნით, მიუთითონ, უჭერენ თუ არა მხარს მონაწილე სახელმწიფოთა კონფერენციის მოწვევას ამ წინადადებათა განხილვისა და მათ თაობაზე კენჭისყრის გამართვის მიზნით. თუ ოთხი თვის განმავლობაში, ამ შეტყობინების თარიღიდან მოყოლებული, მონაწილე სახელმწიფოთა სულ ცოტა ერთი მესამედი მხარს დაუჭერს ასეთი კონფერენციის მოწვევას, გენერალური მდივანი იწვევს ამ კონფერენციას გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ეგიდით. ამ კონფერენციის დამსწრე და კენჭისყრის მონაწილე სახელმწიფოთა უმრავლესობით მიღებულ ასეთ შესწორებას დასამტკიცებლად გენერალურ ასამბლეას წარუდგენენ.
2. ამ მუხლის 1 პუნქტის შესაბამისად მიღებული შესწორება ძალაში შედის გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის მიერ მისი დამტკიცებისა და მონაწილე სახელმწიფოების ორი მესამედის უმრავლესობის მიერ მიღების შემდეგ.
3. როცა შესწორება ძალაში შედის, ის სავალდებულო ხდება იმ მონაწილე სახელმწიფოებისათვის, რომლებმაც იგი მიიღეს, ხოლო სხვა მონაწილე სახელმწიფოებისათვის სავალდებულოდ რჩება წინამდებარე კონვენციის დებულებები და მათ მიერ მიღებული ნებისმიერი წინა შესწორებანი.

მუხლი 51

1. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივანი იღებს და ყველა სახელმწიფოს უგზავნის იმ პირობების ტექსტს, რომლებიც სახელმწიფოებმა დათქვეს რატიფიკაციის ან მიერთების მომენტში.
2. წინამდებარე კონვენციის მიზნებთან და ამოცანებთან შეუთავსებელი პირობების დათქმა დაუშვებელია.
3. დათქმული პირობა შეიძლება გაუქმდეს ნებისმიერ დროს, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივნისათვის შესაბამისი შეტყობინების გაგზავნის გზით, რომელიც შემდეგ ამის შესახებ ყველა სახელმწიფოს ატყობინებს. ასეთი შეტყობინება ძალაში რჩება გენერალური მდივნის მიერ მისი მიღების დღიდან.

მუხლი 52

ნებისმიერ მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია წინამდებარე კონვენციის დენონსირება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივნისათვის წერილობითი შეტყობინების გზით. დენონსაცია ძალაში შედის გენერალური მდივნის მიერ შეტყობინების მიღებიდან ერთი წლის გასვლის შემდეგ.

მუხლი 53

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივანი წინამდებარე კონვენციის დეპოზიტარად ინიშნება.

მუხლი 54

წინამდებარე კონვენციის ორიგინალი, რომლის ინგლისური, არაბული, ესპანური, რუსული და ფრანგული ტექსტები თანაბრად ავთენტიკურია, შესანახად ბარდება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს.

რის დასტურადაც თავიანთი შესაბამისი მთავრობების მიერ სათანადოდ უფლებამოსილმა ქვემოთ ხელმომწერმა სრულუფლებიანმა წარმომადგენლებმა ხელი მოაწერეს წინამდებარე კონვენციას.

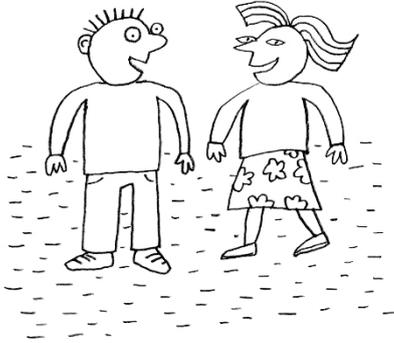
ნიუ-იორკი, 1989 წლის 20 ნოემბერი

4. ილუსტრირებული ბავშვთა უფლებები (ბავშვთა უფლებების ბარათები)

თავდაპირველად ბავშვის უფლებები პირველ რიგში წარმოადგენდა სამართლებრივ დოკუმენტს. თუმცა სასკოლო კონტექსტიდან გამომდინარე ნათელია, რომ თითოეული მუხლი უნდა იქნეს გაგებულ და განმარტებული სამიზნე ჯგუფის პერსპექტივიდან. ბავშვის უფლებათა ბარათები ეხმარება მოსწავლეებს ამ უფლებების გააზრებასა და გამოყენებაში. ბარათები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სხვადასხვა სახით. იხილეთ ვარიანტები:

- ილუსტრაცია და ტექსტი დაჭერით ცალ-ცალკე და ერთმანეთს მიაწებეთ, რათა მიიღოთ ორმაგი ბარათები. ამ გზით შექმნით ფლემ ბარათს და მოსწავლეები შეძლებენ საკუთარი ან თანაკლასელების ცოდნის შემოწმებას.
- ილუსტრაცია და ტექსტი დაჭერით და მოამზადეთ მეხსიერების ბარათები. ამ გზით, თამაშის დროს მოსწავლეები გაეცნობიან ბავშვთა უფლებებს.
- ილუსტრაციები შეგიძლიათ დაჭრათ და დააჯგუფოთ სხვადასხვა კრიტერიუმების მიხედვით:
  - დააჯგუფეთ ოთხი კრიტერიუმის მიხედვით (მონაწილეობა: მონაწილეობის მიღების უფლება, პოტენციალის შესრულება: პიროვნული განვითარების უფლება, კეთილდღეობის უფლება: სიცოცხლის უფლება, ზიანისგან დაცვის უფლება: დაცვის უფლება).
  - დააჯგუფეთ პერსონალური ღირებულებების კატეგორიების მიხედვით: რა არის მნიშვნელოვანი ჩემს ცხოვრებაში? რომელი კითხვები ესადაგება ჩემს ქვეყანას, ჩემს საზოგადოებას/თემს, ჩემს სკოლას?
  - ანალოგიური თემების საილუსტრაციოდ გამოიყენეთ ილუსტრაციები ჟურნალ-გაზეთებიდან ამოღებული სტატიებიდან.
  - ილუსტრაციები შეიძლება იქნეს გამოყენებული მოსწავლეების შთაგონებისათვის, რათა მათ შექმნან საკუთარი ილუსტრაციები ბავშვთა უფლებების შესახებ.
- ბავშვებს შეუძლიათ ასევე დიდ ფორმატზე გადაიტანონ და გააფერადონ ილუსტრაციები (შემდგომში ჩარჩოშიც კი ჩასვან). ამგვარი ილუსტრაციები დაამშვენებს საკლასო ოთახებს და სკოლის დერეფნებს.
- შესაძლებელია ასევე ილუსტრაციების და პირადი გამოცდილების მოკლე აღწერილობის კომბინირება და მცირე ზომის ბროშურების გამოშვებაც.

ბარათები ბავშვთა უფლებების შესახებ

ბავშვის განმარტება

ბავშვად ითვლება ადამიანი 18 წლამდე.

მუხლი 1

დისკრიმინაციის დაუმშებლობა

წინამდებარე კონვენციაში შესული უფლებები ვრცელდება ყველა ბავშვზე განურჩევლად რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის, შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური ან სოციალური წარმომავლობისა.

მუხლი 2

ბავშვების ჭეშმარიტი ინტერესები

ყველა გადაწყვეტილებისა და მოქმედების დროს, უწინარეს ყოვლისა, დაცული უნდა იყოს ბავშვთა ჭეშმარიტი ინტერესები.

მუხლი 3

უფლებების განხორციელება

ყველა სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს ბავშვთა უფლებების განხორციელება.

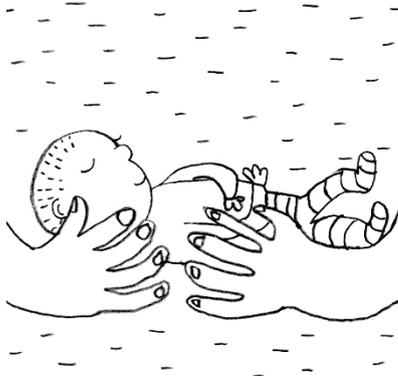
მუხლი 4

მშობლების პატივისცემა

სახელმწიფო ვალდებულია, პატივი სცეს ყველა იმ ადამიანის უფლებას, რომელიც ბავშვის აღზრდაში მონაწილეობს, რათა მათ იხელმძღვანელონ, თუ როგორ ისარგებლონ ბავშვებმა უფლებებით. (სახელმწიფო ვალდებულია დაიცვას მშობლის, ოჯახის წევრის ან/და კანონიერი წარმომადგენლის უფლებები და მოვალეობები.)

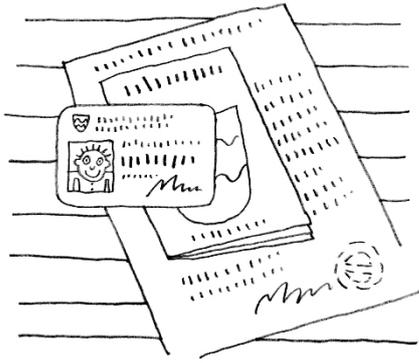
მუხლი 5

სიცოცხლისა და განვითარების უფლება

ყველა ბავშვს აქვს სიცოცხლის უფლება. აგრეთვე, სახელმწიფო ვალდებულია, იზრუნოს სიცოცხლის შენარჩუნებასა და განვითარებაზე. მის ხელთ არსებული ყველა შესაძლებლობის გამოყენებით.

მუხლი 6

მუხლი 7

სახელი, გვარი და ეროვნება

ყველა ბავშვს დაბადებისთანავე უფლება აქვს, ქონდეს სახელი, გვარი და მოქალაქეობა. ასევე, უფლება, იცნობდეს საკუთარ მშობლებს და იზრდებოდეს მათ გარემოცვაში, მათი მზრუნველობის ქვეშ.

მუხლი 8

პიროვნულობის შენარჩუნება

ყველა ბავშვს უფლება აქვს, დაცული იყოს და, საჭიროების შემთხვევაში, აღდგენილი მათი პიროვნულობის გამომხატველი ძირითადი ნიშნები: სახელი და გვარი, მოქალაქეობა და ოჯახური კავშირები.

მუხლი 9

მშობლებისგან დაშორება

ყველა ბავშვს უფლება აქვს, იცხოვროს მშობლებთან ერთად და არ იყოს მათგან დაშორებული გარდა იმ შემთხვევისა, თუ ასეთი დაშორება აუცილებელია მათი ინტერესებიდან გამომდინარე. ბავშვებს საკუთარი მოსაზრების გამოთქმის უფლება აქვთ ნებისმიერი სასამართლო მოსმენისა და საქმის განხილვის პროცესზე, რომელიც მშობლებისაგან დაშორების საქმეს ეხება. თუ მშობლებისაგან დაშორების გადაწყვეტილებას იღებს სახელმწიფო, მანვე უნდა მიაწოდოს ინფორმაცია მშობლების ადგილსამყოფელის შესახებ.

მუხლი 10

ოჯახური კავშირების აღდგენა

საჭიროების შემთხვევაში, ყველა ბავშვს უფლება აქვს, დატოვოს ან დაბრუნდეს საკუთარ ქვეყანაში, რათა იცხოვროს საკუთარ ოჯახის წევრებთან ერთად.

მუხლი 11

ბავშვების გატაცება და დაკავება

სახელმწიფომ არ უნდა დაუშვას ბავშვების გატაცება და ქვეყნიდან მათი არალეგალური გაყვანა, მშობლების ან სხვა პირების მიერ.

მუხლი 12

საკუთარი აზრის გამოთქმის უფლება

ყველა ბავშვს უფლება აქვს გამოთქვას საკუთარი შეხედულებები იმ საკითხების შესახებ, რომლებიც მას ეხება, განსაკუთრებით ნებისმიერ სასამართლო პროცესზე ან ადმინისტრაციული წესით ნებისმიერი საქმის განხილვისას, რომელიც მას ეხება. ზრდასთან ერთად, ბავშვის შეხედულებები სულ უფრო და უფრო უნდა იყოს გათვალისწინებული.

მუხლი 13

გამოხატვის თავისუფლება

ყველა ბავშვს უფლება აქვს, თავისუფლად გამოთქვას თავისი აზრი და, ასევე, მიიღოს და გასცეს ინფორმაცია ნებისმიერი საშუალებით, მათ შორის, ზეპირი ან ბეჭდური ფორმით ან ხელოვნების ნიმუშის სახით. მისი პასუხისმგებლობაა, საკუთარი აზრი გამოვთქვას ისე, რომ პატივი სცეს სხვა ადამიანების უფლებებსა და რეპუტაციას.

მუხლი 14

სინდისის და რელიგიური რწმენის თავისუფლება

ყველა ბავშვი სარგებლობს აზრის, სინდისისა და რელიგიური რწმენის თავისუფლებით. სახელმწიფომ პატივი უნდა სცეს მშობლებისა და მეურვეების უფლებებს, ბავშვის მიერ ამ უფლებებით სარგებლობის შემთხვევაში.

მუხლი 15

გაერთიანების ჩამოყალიბების თავისუფლება

ყველა ბავშვის უფლებაა, გაერთიანდეს სხვებთან და შექმნას საკუთარი გაერთიანებები. მათი პასუხისმგებლობაა, ისარგებლოს ამ უფლებით ისე, რომ პატივი სცეს სხვა ადამიანების უფლებებს და დაიცვას მათი ჯანმრთელობა და უსაფრთხოება.

მუხლი 16

პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება

ყველა ბავშვს აქვს პირადი და ოჯახური ცხოვრების, საცხოვრებელი ბინის ხელშეუხებლობის ან პირადი კორესპონდენციის საიდუმლოების უფლება. მათ ასევე აქვთ უფლება, შელახვისაგან იყოს დაცული მათი ღირსება და რეპუტაცია.

მუხლი 17

შესაბამის ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა

სახელმწიფო ვალდებულია, უზრუნველყოს სხვადასხვა ეროვნული და საერთაშორისო წყაროთი გავრცელებული ინფორმაციისა და მასალის ხელმისაწვდომობა, განსაკუთრებით, ბავშვების ჯანმრთელობისათვის სასარგებლო ინფორმაციისა. სახელმწიფო ვალდებულია დაიცვას ბავშვი ისეთი ინფორმაციისგან, რომელიც შესაძლოა მისთვის საზიანო აღმოჩნდეს.

მუხლი 18

მშობლებისა და მეურვეების პასუხისმგებლობა

მშობლები და მეურვეები ვალდებული არიან, იზრუნონ ბავშვის აღზრდაზე და ეს ვალდებულება მათ აკისრიათ უპირველეს ყოვლისა. თუ მშობლები ან მეურვეები მუშაობენ და დაკავებულები არიან, სახელმწიფო ვალდებულია, ხელი შეუწყოს მათ, რათა ბავშვს არ მოაკლდეს სათანადო მზრუნველობა.

ძალადობისგან დაცვა

ყველა ბავშვს უფლება აქვს დაცული იყოს მშობლების, კანონიერი მეურვეების ან ბავშვზე მზრუნველი ნებისმიერი სხვა პირის მხრიდან ყველანაირი ფორმის ფიზიკური თუ ფსიქოლოგიური ძალადობისაგან, მზრუნველობის მოკლებისა თუ ექსპლუატაციისაგან. მას ასევე აქვს უფლება, იცოდეს, თუ როგორ აიცილოს თავიდან ამგვარი მოპყრობა და როგორ მოიქცეს მის მიმართ ამგვარი მოპყრობის გამოვლენის შემთხვევაში.

მუხლი 19

მზრუნველობამოკლებული ბავშვები

თუ ბავშვი მოკლებულია ოჯახურ გარემოს, მას აქვს უფლება, ისარგებლოს სახელმწიფოს განსაკუთრებული მზრუნველობითა და დახმარებით. სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს ბავშვის აღსაზრდელად მიბარება სხვა ოჯახის ან შესაბამისი დაწესებულებისათვის, რა დროსაც გათვალისწინებული უნდა იქნეს მისი ეთნიკური, რელიგიური, კულტურული და ენობრივი წარმომავლობა და თავისებურებები.

მუხლი 20

შვილად აყვანა

იმ სახელმწიფოში, სადაც ბავშვის შვილად აყვანა დაშვებულია, ბავშვის შვილად აყვანა უნდა მოხდეს ბავშვის ჭეშმარიტი ინტერესების გათვალისწინებით და ამ პროცესს უნდა ზედამხედველობდეს კომპეტენტური უწყება.

მუხლი 21

მუხლი 22

ლტოლვილი ბავშვები

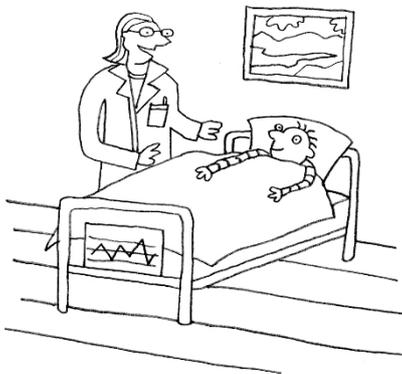
სახელმწიფომ განსაკუთრებულად უნდა იზრუნოს ლტოლვილ, სამშობლოდან დევნილ, ან ლტოლვილობის სტატუსის მიღების მოსურნე ბავშვებზე და, საჭიროების შემთხვევაში, აღმოუჩინოს მათ სათანადო დახმარება.

მუხლი 23

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვს უფლება აქვს, ისარგებლოს სპეციალური მზრუნველობით და მიიღოს სპეციალური განათლება, რათა შეძლოს საზოგადოებაში ღირსეულად და სრულყოფილად ცხოვრება.

მუხლი 24

ჯანმრთელობა და სამედიცინო დახმარება

ყველა ბავშვს უფლება აქვს ისარგებლოს უმაღლესი ხარისხის სამედიცინო მომსახურებითა და დახმარებით. სახელმწიფო ვალდებულია, ებრძოდეს ბავშვთა სიკვდილიანობას, უზრუნველყოს ბავშვების სამედიცინო მომსახურება, სრულფასოვანი კვება და ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემო, დედებისათვის მშობიარობამდე და მშობიარობის შემდგომ პერიოდში ჯანმრთელობის დაცვის სათანადო მომსახურება, ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით საჭირო ინფორმაციის მიწოდება, პროფილაქტიკური სამედიცინო დახმარება და იმ ტრადიციული პრაქტიკის აღმოფხვრა, რომელიც უარყოფითად მოქმედებს ბავშვთა ჯანმრთელობაზე.

მუხლი 25

პირობების შემოწმება სპეციალური მზრუნველობის ქვეშ მყოფი ბავშვებისათვის

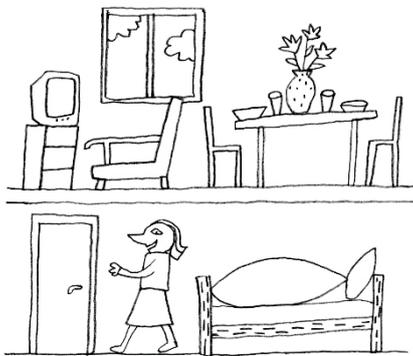
იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფოს გადაწყვეტილებით ბავშვი იმყოფება სპეციალური მეურვეობის ან მზრუნველობისა და მკურნალობის ქვეშ, სახელმწიფო რეგულარულად უნდა ამოწმებდეს მის მდგომარეობას.

მუხლი 26

სოციალური უსაფრთხოება

ყველა ბავშვს უფლება აქვს ისარგებლოს სოციალური უზრუნველყოფის და სოციალური დაზღვევის პროგრამებით. სახელმწიფოს მიერ გაწეული დახმარება უნდა ითვალისწინებდეს არსებულ რესურსებს და მშობლებისა და მეურვეების მდგომარეობას.

მუხლი 27

ცხოვრების პირობები

ყველა ბავშვს უფლება აქვს იცხოვროს ისეთ პირობებში, რომელიც აუცილებელია მისი ფიზიკური, გონებრივი, სულიერი, მორალური განვითარებისა და სოციალური კეთილდღეობისათვის. მშობლები ან მეურვეები ვალდებული არიან, შეუქმნან ცხოვრების ნორმალური პირობები და დონე, სახელმწიფო კი ვალდებულია, დაეხმაროს მშობლებს და მეურვეებს ამ პირობების შექმნაში.

მუხლი 28

განათლება

ყველა ბავშვს აქვს განათლების მიღების უფლება. სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს, რომ დაწყებითი განათლება იყოს სრულიად უფასო და სავალდებულო, ხოლო საშუალო და უმაღლესი განათლება იყოს ხელმისაწვდომი. სახელმწიფოს მოვალეობაა უზრუნველყოს სკოლაში ბავშვთა უფლებების დაცვა.

მუხლი 29

საგანმანათლებლო მიზნები

სასკოლო განათლებამ უნდა განავითაროს თითოეული ბავშვის პირადი თვისებები და ნიჭი, მოამზადოს სრულწლოვანების ასაკისთვის და ხელი შეუწყოს რომ პატივისცეს ბავშვთა უფლებებს და საკუთარ და სხვათა კულტურას და ღირებულებებს.

მუხლი 30

უმცირესობის წარმომადგენელი ბავშვები

უმცირესობის წარმომადგენელ ბავშვს უფლება აქვს შეისწავლოს და პრაქტიკაში გამოიყენოს თავისი კულტურა, რელიგია და ენა.

მუხლი 31

დასვენება და თამაში

ყველა ბავშვს უფლება აქვს დასვენების, თამაშის, კულტურულ და გასართობ ღონისძიებებში მონაწილეობის უფლება.

მუხლი 32

ბავშვთა შრომა

ყველა ბავშვს უფლება აქვს, დაცული იყოს ეკონომიკური ექსპლუატაციისაგან და ნებისმიერი სამუშაოს შესრულებისაგან, რომელიც საფრთხეს უქმნის მის ჯანმრთელობას, აფერხებს განათლების მიღების პროცესს და განვითარებას. სახელმწიფომ უნდა დაადგინოს პირისათვის სამუშაოზე მიღების მინიმალური ასაკი, განსაზღვროს სამუშაო დღის ხანგრძლივობა და შრომის პირობები.

მუხლი 33

ნარკოტიკების ავადმომხარებისაგან დაცვა

ყველა ბავშვს უფლება აქვს, დაცული იყოს არალეგალური ნარკოტიკების ავადმომხარებისაგან და მათ წარმოებასა და გავრცელებაში მონაწილეობისაგან.

სექსუალური ექსპლუატაციისაგან დაცვა

ყველა ბავშვს უფლება აქვს, დაცული იყოს სექსუალური ექსპლუატაციისა და ძალადობისაგან, მათ შორის, პროსტიტუციისა და პორნოგრაფიულ მასალებში გამოყენებისაგან.

მუხლი 34

დაცვა ვაჭრობს საგნად და ტრეფიკინგის მსხვერპლად ქცევისაგან

სახელმწიფომ უნდა მიიღოს ყველა აუცილებელი ზომა, რათა არ დაუმვას ბავშვის მოტაცება, ტრეფიკინგი ან გაყიდვა.

მუხლი 35

ყველა სხვა სახის ექსპლუატაცია

სახელმწიფო ვალდებულია, დაიცვას ბავშვი ნებისმიერი იძულებითი ქმედებისაგან, რაც საზიანოა მისი განვითარებისათვის (მაგ: მათხოვრობა).

მუხლი 36

მუხლი 37

დასჯა და უკანონო დაკავება

ყველა ბავშვი დაცული უნდა იყოს წამებისაგან, არასათანადო მოპყრობის ან სასჯელისაგან და უკანონო დაკავებისაგან ან თავისუფლების შეზღუდვის სხვა ფორმებისაგან. სახელმწიფომ უნდა აიღოს ვალდებულება, რომ 18 წლამდე ასაკის მოზარდს არ შეიძლება დანაშაულისთვის შეეფარდოს სიკვდილით დასჯა და მუდმივი პატიმრობა. დაკავების შემთხვევაში ბავშვს უნდა ეპყრობოდნენ ჰუმანურად და მისი ღირსების შელახვის გარეშე, იგი განცალკევებული უნდა იყოს უფროსებისაგან და მას უნდა ჰქონდეს კავშირი ოჯახთან და უნდა სარგებლობდეს სამართლებრივი დახმარებით.

მუხლი 38

ომი და შეიარაღებული კონფლიქტი

15 წლამდე ასაკის ბავშვები არ უნდა იყვნენ სამხედრო სამსახურში. სახელმწიფო უნდა ზრუნავდეს ბავშვებზე, რომლებიც საომარ ზონაში ცხოვრობენ.

მუხლი 39

რეაბილიტაცია და ინტეგრაცია

სახელმწიფო ვალდებულია, უზრუნველყოს ბავშვის მკურნალობა, თუ იგი დაზარალდა შეიარაღებული კონფლიქტის, წამების, ან სასტიკი მოპყრობის დროს და იზრუნოს იმისთვის, რომ ჩამოყალიბდეს საზოგადოების ნორმალურ წევრად.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება

ბავშვი, რომელიც კანონის დარღვევაშია ბრალდებული, სარგებლობს უფლებით, მისდამი მოპყრობა არ იყოს მისი ღირსების შემლახავი, ითვლებოდეს უდანაშაულოდ, სანამ არ იქნება მიჩნეული დამნაშავედ, გაეცნოს მისდამი წაყენებულ ბრალდებებს, საჭიროების შემთხვევაში, ისარგებლოს თარჯიმნის მომსახურებით, იყოს გასამართლებული სამართლიანად, დაცული იყოს მისი პირადი ცხოვრებისადმი პატივისცემა, გაასაჩივროს სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება. მთავრობა ვალდებულია, განსაზღვროს პიროვნების ის მინიმალური ასაკი, რომლის მიღწევამდეც, ბავშვებს არა აქვთ სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დარღვევის უნარი. აგრეთვე, ბავშვებისათვის, რომლებმაც დაარღვიეს კანონი, სახელმწიფო უნდა ითვალისწინებდეს სასჯელადსრულებით დაწესებულებაში მოთავსების შემცველ სხვადასხვაგვარ ალტერნატიულ ღონისძიებებს.